

Pedagogická
fakulta
Faculty
of Education

Jihočeská univerzita
v Českých Budějovicích
University of South Bohemia
in České Budějovice

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Pedagogická fakulta
katedra výtvarné výchovy

Diplomová práce

Svatojiřská legenda a její odraz v porcelánovém papírmaše

The St. George's legend and its reflection in a porcelain paper mache

Vypracovala: Bc. Aneta Hejdusová

Vedoucí práce: Mgr. Josef Lorenc, Dr.

České Budějovice 2021

Prohlášení

Prohlašuji, že svoji diplomovou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své diplomové práce, a to v nezkrácené podobě – v úpravě vzniklé vypuštěním vyznačených částí archivovaných Pedagogickou fakultou elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Českých Budějovicích dne

.....

Podpis studentky

Poděkování

Tímto chci poděkovat vedoucímu diplomové práce Mgr. Josefu Lorencovi, Dr., za konzultace, PhDr. Jaromíru Procházkovi a Ing. Světlaně Procházkové za odborné rady v historické a umělecké oblasti.

Abstrakt

Diplomová práce Svatojiřská legenda a její odraz v porcelánovém papírmaše je koncept, který je zpracován na umělecko-historické rovině. Svatojiřská legenda byla v historii inspirativním zdrojem pro mnohá literární a výtvarná díla různých umělců a její ztvárnění přinášelo společnosti ohlédnutí do dávné minulosti i obraz hrdinství, věrnosti a odvahy. Diplomová práce se také zabývá legendou svatého Jiří, rozebírá ikonografii zpodobnění jednotlivých jejích částí, popisuje vývoj tehdejší společnosti v době renesanční a rozšíření svatojiřské legendy do Evropy díky cechu della Robbia.

Pro zpracování praktické části byla zvolena netradiční a ojedinělá technika, a to kombinace porcelánu – papírmaše. Tímto způsobem vyjadřuje diplomová práce úctu nejen k historickému zpracování tématu v tehdejší době, ale i k námětu, který se stal inspirací pro realizaci pomníku svatého Václava na Václavském náměstí, jenž měl a má pro Čechy zcela specifický význam.

Klíčová slova: Itálie, renesance, svatojiřská legenda, svatý Jiří, ikonografie, Konopiště

HEJDUSOVÁ, Aneta. *Svatojiřská legenda a její odraz v porcelánovém papírmaše*. České Budějovice, 2021. Diplomová práce. Jihočeská univerzita, České Budějovice, Pedagogická fakulta, Katedra výtvarné výchovy, vedoucí práce Mgr. Josef Lorenc, Dr.

Abstract

The diploma thesis St. George's Legend and its reflection in a porcelain paper mache is a concept that is elaborated on an artistic-historical level. The history of St. George has been an inspiring source in history for many literary and artistic works of various artists, and its portrayal brought the company a look back into the ancient past as well as the image of heroism, fidelity and courage. The diploma thesis also deals with the legend of St. George, analyzes the iconography of the depiction of its individual parts, describes the development of the society at that time in the Renaissance and the spread of the St. George's legend to Europe thanks to the Guild della Robbia.

A non-traditional and unique technique was chosen for the processing of the practical part, namely a combination of porcelain - paper mache. In this way, the thesis expresses respect not only for the historical elaboration of the topic at that time, but also for the theme that became the inspiration for the realization of the monument of St. Wenceslas on Wenceslas Square, which had and still has a very specific meaning for the Czechs.

Keywords: Italy, renaissance, St. George's legend, Saint George, iconography, Konopiště

OBSAH

Úvod.....	7
I. TEORETICKÁ ČÁST	9
1 Italské keramické reliéfy v době renesanční	10
1.1 Renesance ve Florencii	11
1.2 Manufaktura Della Robbia	15
1.3 Luca della Robbia.....	16
2 Památky vztahující se k legendě na území Čech.....	18
2.1 Muzeum svatého Jiří na Konopišti	19
3 Ikonografie svatojiřské legendy	22
3.1 Zmínky o svatojiřské legendě v křesťanské literatuře	22
3.2 Příběh z Edenu.....	27
3.3 Role ženy a její poselství	30
3.4 Ježíš Kristus.....	33
4 Svatý Jiří	36
4.1 Život a poslání světce	37
4.2 Legenda aurea.....	43
5 Námět svatého Jiří.....	46
II. PRAKTICKÁ ČÁST.....	49
6 MOTIVACE A PŘÍPRAVA KONCEPCE	50
7 REALIZACE A VÝTVARNÉ POJETÍ.....	51
Závěr.....	53
Seznam použitých zdrojů	54
Seznam příloh.....	58
Přílohy	59

ÚVOD

Teoretická část diplomové práce se zaměřuje na renesanční zpracování pěšáka a jezdce na koni v podání Donatella, který vytvořil obě kompoziční pojetí. Součástí teoretické části je popis zpracování terakoty rodinou della Robbia a ukázka jejich výsledného produktu svatojiřské legendy v reliéfu. Podklady v teoretické části a příběh z Legendy Aurey slouží jako inspirace pro následnou tvorbu a realizaci konceptu na téma svatý Jiří drakobijec.

V konečné fázi se očekává propojení teoretické a praktické části, kde je hlavní koncept svatojiřská legenda v reliéfním zpracování v podobě pěšáka a jezdce na koni. Teoretické poznatky a obrázková inspirace jsou zužitkovány v praktické části. Následné převedení svatojiřské legendy se odrazí v podobě finálního reliéfu zpracovaného ojedinělou technikou porcelánového papírmaše.

Svatojiřská legenda oslovila mnoho umělců hlavně v době renesanční. Bylo to i díky rozvíjejícímu se kultu svatého Jiří v 13. století v Itálii. Tehdy si motiv s drakobijcem osvojila některá města Evropy a přijala ho za svůj. Svatý Jiří se objevoval v podobě soch a reliéfů a postupně se výtvarné umění s tímto námětem šířilo z Itálie do ostatních koutů Evropy.

Námět svatojiřské legendy se stal populární díky vítězství dobra nad zlem a v překladu pojednává o boji mezi Ježíšem Kristem a satanem. Z údajů v Knize knih plyne, že bylo tehdy zlo uvrženo na několik století do propasti. V podobném případě bojoval i svatý Jiří, jenž nakonec s pomocí Boží zvítězil.

„Svatý Jiří se stal patronem několika zemí: v první řadě Palestiny, rodné země matky Jiřího, Gruzie, Anglie, Moskevského velkoknížectví i Ruska samého, dále Katalánie, Řecka, Bulharska. Je patronem měst Janova, Moskvy, Ljubljany a mnoha dalších míst. Od nejstarších dob mu také bylo zasvěcováno množství kostelů. V našich zemích můžeme úctu svatého Jiří doložit zasvěcením mnoha sakrálních staveb, a to již v době románské. Můžeme tu vzpomenout baziliky na Pražském hradě, rotundy na vrchu staroslavného Řípu či prvního kostelíka na Dómském vrchu v Litoměřicích, doloženého již na sklonku desátého století.“¹

¹ ČESKÝ ROZHLAS. O sv. Jiří a draku. In: *Svatyjiri.cz* [online]. Jiříště: Český rozhlas, 2007 [cit. 2019-01-04]. Dostupné z: <http://www.svatyjiri.cz/clanky/svjiriadrak.html>

V sochařské oblasti se renesanční umělci snažili přiblížit co nejvíce antickému ideálu krásy. V knize Dějiny renesance je popsáno, jak se tehdejší umělci snažili postavám vdechnout emoce, vyjádřit vnitřní napětí a jemně zpodobnit charakter a výraz zobrazovaných hrdinů. Renesanční Itálie si kladla vysoké cíle, a proto si nejvíce cenila těch umělců, kteří uměli vytvořit volnou sochu nebo ztvárnit muže na koni. V tomto případě se stal oblíbeným tématem ke zpracování svatý Jiří. Objevovaly se tak realizace svatého Jiří ve dvou podobách, a to jako pěšák stojící nad drakem s kopím v ruce a jezdec na koni probodávající draka v pohybu.

Diplomová práce zkoumá svatojiřskou legendu, předkládá ikonografický výklad s křesťanským podkladem, aniž by chtěla jakkoliv vyzdvihovat křesťanství či hodnoty s ním spojené. Jedná se o autentický pohled a autorské zpracování svatojiřské legendy v teoretické a praktické části diplomové práce.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 ITALSKÉ KERAMICKÉ RELIÉFY V DOBĚ RENESANČNÍ

Renesanční umělci pro svá díla používali převážně mramor, bronz nebo dřevo, jejich sochy stály volně v prostoru. Ve výrazu jejich tváří byly patrné emoce. Upouštěli od středověké duchovnosti a jejich pozornost postupně přecházela na člověka plného optimismu a života. Volná plastika si kladla za cíl realistické znázornění skutečnosti. Lidské tělo bylo zobrazováno v tělesných proporcích a zcela mizí hieratická perspektiva. Anatomie byla studována podle živých modelů, projevovala se i snaha zachytit přirozený postoj postavy.²

V **reliéfech**³ se měnilo pojetí výjevu, které podléhalo perspektivě a postavy se umísťovaly do reálného krajinného a architektonického prostředí. Figury měly odstupňovanou výšku modelace podle své pozice v prostoru. Nově se začala užívat majolika, glazovaná terakota a štuk.⁴ „Největší obliby se reliéfy dočkaly v době renesance, kdy zdobily stěny a dveře paláců, domů i kostelů, oltáře, kašny, náhrobky nebo zvony. Zhotovovali je sochaři z kamene či řezbáři ze dřeva, někdy i s polychromií, tedy malované barvami, případně zlatem. Další reliéfy se odlévaly z bronzu a jiných slitin kovů. Zvláštním druhem jsou skleněné reliéfy zvané gemy. Ani reliéfy z hlíny nejsou jen novodobou záležitostí, jejich dávnými předchůdci byly keramické kachle a dlaždice, renesanční nástěnné obrazy a ozdoby, anebo secesní ornamenty.”⁵

„Velkou zásluhou renesance bylo rozšíření **majoliky**⁶ neboli **fajáns**⁷, což je jemný keramický materiál, který se po prvním vypálení namáčí do olovnato cíničité glazury a po jejím vsáknutí je za syrova malován čtyřmi barvami: kobaltovou, zelenou, žlutou a manganově fialovou.”⁸

Země původu techniky fajáns byla Itálie, centrem výroby bylo město Faenza, které dalo tomuto druhu keramiky i název. Keramika fajáns se rozšířila díky habánským řemeslníkům, kteří roku 1526 přicházeli na území jižní Moravy. Díky nim se tato

² [Srov.] NĚMEC, Václav. Renaissance a humanismus. In: *Dejepis.com* [online]. Praha, 2010 [cit. 2020-01-01]. Dostupné z: <https://www.dejepis.com/ucebnice/renesance-a-humanismus/>

³ Český název byl odvozen z italského „rilievo“ a znamená sochařskou práci, která vystupuje plasticky do prostoru.

⁴ [Srov.] Vytvarna-vychova.cz. Renesanční sochařství. *Vytvarna-vychova.cz* [online]. Praha, 2010 [cit. 2020-01-01]. Dostupné z: <http://vytvarna-vychova.cz/renesancni-socharstvi/>

⁵ DUDYCHA, Jiří a Alena VONDRUŠKOVÁ. *Keramika III: reliéfy: [7 originálních technik]*. Praha: Grada, 2007. Šikovné ruce (Grada). ISBN 978-80-247-1638-1., s. 14.

⁶ Kopie čínského porcelánu z keramiky, používána byla bílá glazura.

⁷ Kopie z keramiky nažloutlá nebo načervenalá barva, která je pokryta bílou neprůhlednou glazurou.

⁸ ŠUSTKOVÁ, Simona. Historie keramiky. In: *Almaantique.cz* [online]. Praha, 2015 [cit. 2020-01-11]. Dostupné z: <https://www.almaantique.cz/texty-clanky/historie-keramiky/>

technika rozvíjela nezávisle na ostatních centrech výroby fajánse a postupně se vytvořila vlastní škála ornamentů a barev. Habánské motivy byly převážně rostlinného původu na bílém podkladě s jemnou barevností. Díky přesouvání řemeslníků napříč Evropou došlo k postupnému rozpadu habánské komunity a k jejímu splynutí s okolní společností. Technika se stala součástí lidové tvorby a navíc byla obohacena o moravské a slovenské lidové motivy.⁹

1.1 Renesance ve Florencii

S pojmem renesance jako označením konkrétní doby se společnost poprvé setkala až v 19. století. Muž, který s tímto termínem přišel, byl francouzský historik Jules Michelet v roce 1858. V literatuře byla renesance poprvé zaznamenána o dva roky později spisovatelem Jakobem Burckhardtem v díle *Kultura renesanční doby v Itálii*.¹⁰

„Slovo se začalo používat, protože se zdálo přiléhavě charakterizovat období přechodu mezi křesťanskou Evropou ve středověku a počátkem moderního věku. Rovněž mělo určité historické opodstatnění, protože i když italské elity oné doby slova „renesance“ či „rinascimento“ nikdy neužily, byly si vědomy, že se odehrává svého druhu kulturní znovuzrození a že byla opětovně ožívována literární, filozofická a umělecká velkolepost starého Řecka a Říma.“¹¹

Roku 1550 bylo vydáno dílo *Životy nejvýznačnějších malířů, sochařů a architektů* od malíře Vassariho, který srovnával slávu antiky s úspěchy současnosti a nedávné minulosti Itálie. Období mezi těmito epochami přirovnal k éře úpadku, tak vznikl další pojem středověk, který se hojně ujal. V díle popisuje Vassari tento proces a jeho působení na malířství, sochařství a architekturu. „Zatímco v Itálii je období rané renesance od roku 1420 do 1500, k nám se dostává až na konci 15. století. V této době je u nás současně pozdní gotika. Od roku 1540 do 1580 nastává vrcholné období renesance. Do roku 1620 trvá pozdní renesance a manýrismus.“¹²

⁹ [Srov.] DAN. Novokřtenci přinesli na naše území fajáns. In: *Muzeum3000.nm.cz* [online]. Praha: Národní muzeum, 13. 2. 2015 [cit. 2020-01-11]. Dostupné z: <https://muzeum3000.nm.cz/zajimavosti/novokrte nci-prinesli-na-nase-uzemi-fajans>

¹⁰ [Srov.] JOHNSON, Paul. *Dějiny renesance*. Brno: Barrister & Principal, 2004. ISBN 80-86598-68-3., s. 7.

¹¹ JOHNSON, Paul. *Dějiny renesance*. Brno: Barrister & Principal, 2004. ISBN 80-86598-68-3., s. 7.

¹² ARCHIZONE. *Renesance*. *Archizone.cz* [online]. Praha, 2015 [cit. 2020-01-01]. Dostupné z: <http://www.archizone.cz/stavebni-slohy/renesance/>

Centrem byla severní Itálie, odkud se poutními cestami postupně rozšířila do celé Evropy. Velkými středisky rané italské renesance byly Florencie, kde její myšlenky šířili ve svých spisech hlavně Dante Alighieri a Francesco Petrarca, ale také Benátky i Siena, které měly své specifické školy, tudíž i lišící se styly. Renesanční myšlenky se dále šířily zejména prostřednictvím velkých šlechtických dvorů ve Florencii – podpora rodu Medičejských, na Mantui – podpora rodu Gonzagů, ve Ferraře – vlastníkem byl rod d'Este.¹³

Slovo renesance je volně překládáno jako návrat k antice, období znovuzrození a dávno ztracených antických ideálů. Důraz kladla renesance na člověka jako na všestranně rozvinutou osobnost, na harmonii všech druhů umění, vytvářela jedinečný dojem nově objevené jemné klasické krásy. „Renesance byla v opozici ke gotice, odmítala vše barbarské a zkostnatělé a obracela se ke studiu řecké a římské minulosti, klasickým vzorům a přírodě. Převratné poznatky vědy přinášely přehodnocení vztahu k životu. Docházelo k nevšednímu rozvoji měst, obchodu a řemesel, patrony umění se stávali bohatí měšťané a šlechta. Umění tak poprvé nebylo těsně spojeno s náboženským životem a přinášelo nové náměty s člověkem jako středem všeho zájmu.“¹⁴ Zdůrazňována byla svobodná vůle člověka, jeho důstojnost spočívající v harmonii mezi bohem a člověkem, jeho touha po sebepoznání a vzdělání. Většina tehdejších umělců se věnovala anatomii, astrologii, filosofii a humanismu.

„Do centra pozornosti filozofie se dostával člověk. Tento posun byl zapříčiněn studiem prací antických filozofů (Prótagorás: „Mírou všech věcí je člověk; jsoucích, že jsou, nejsoucích, že nejsou.“). Ve středověku byl naproti tomu téměř výlučně kladen důraz na Boha a církve. Nový směr dostal název **humanismus** (*humanus* = lidský). Podle nového pojetí život není jen přípravou na věčnost, ale má vlastní cenu. Aby ho mohl člověk hodnotně prožít, musí být svobodný. Cenu života zvyšuje krása, kterou lze poznat smysly. Smysly nás však klamou, je proto třeba smyslovou skutečnost zkoumat. Krásu lze nalézt i v jazyce, v poezii, v dílech antických umělců.“¹⁵

¹³ [Srov.] GLENN, Martina. Renesanční umění. In: *Artmuseum.cz* [online]. Brno: Martina Glenn, 2009 [cit. 2019-01-01]. Dostupné z: http://www.artmuseum.cz/smery_list.php?smer_id=94

¹⁴ GLENN, Martina. Renesanční umění. In: *Artmuseum.cz* [online]. Brno: Martina Glenn, 2009 [cit. 2019-01-01]. Dostupné z: http://www.artmuseum.cz/smery_list.php?smer_id=94

¹⁵ NĚMEC, Václav. Renesance a humanismus. In: *Dejepis.com* [online]. Praha, 2010 [cit. 2020-01-01]. Dostupné z: <https://www.dejepis.com/ucebnice/renesance-a-humanismus/>

Umělci přestali být považováni za pouhé řemeslníky, ale ostatní je začali vnímat jako skutečné umělce. Mnoho z nich získalo šlechtický titul, prestiž a majetek. Rozvoji renesance se nejvíce dařilo za podpory Karla VIII. a následně i za jeho zástupce Františka I. V druhé polovině 15. století pronikla renesance na území Německa, Holandska, později Anglie a následně i do zbytku Evropy.¹⁶

V umělecké tvorbě, především v sochařství, se renesanční sochař snažil přiblížit co nejvíce antickému ideálu krásy a rozměru. Vyobrazené postavy měly reálné výrazy tváře, zrcadlily vnitřní napětí v souladu s jemnou perspektivou a plasticitou. K nevšednímu reálnému dojmu ze sochy napomáhala často citlivá hra stínů v záhybech jejích drapérií. Podle Johnsona se lidská skutečnost v oblasti sochařství povedla zobrazit nejbezprostředněji. Tendence renesančních umělců se upínaly ke snaze zobrazit emoce a co nejvěrohodněji vystihnout realitu v lidské tváři. Snahou bylo rozlišit mládí a stáří, dokonale zpracovat muže a ženu jako živoucí jedinečné bytosti.¹⁷

„V Itálii ale náleželo vedoucí postavení stále více sochařům, kteří usilovali o vyšší cíle, především těm, kteří byli schopni zhotovit samostatně stojící postavu, nebo ještě lépe muže na koni.“¹⁸ V tomto případě se námět svatého Jiří stal nejen v italské renesanci oblíbeným a často vyhledávaným motivem ke zpracování. Jednomu z umělců se povedlo svatého Jiří zpodobnit v obou variantách. Byl to Donatello, kdo vytvořil volně stojící sochu inspirovanou antickými hrdiny. Pod ní se nalézá reliéf, kde je ztvárněna svatojiřská legenda, v níž svatý Jiří zabíjí draka. Donatello byl jedním z nejvýznamnějších umělců tehdejší doby, který přinesl do Florencie uměleckou revoluci a jenž byl považován za zakladatele renesančního slohu. Donatello byl zdaleka nejlepší florentinský sochař a také jeden z nejvlivnějších a nejinnovativnějších umělců renesance. Díky svému talentu dokázal dobře kombinovat lidské emoce s klasičností antiky. Jeho učitelem byl Lorenzo Ghiberti, jenž ho seznámil se sochařstvím a technikou odlévaného bronzu, díky čemuž se stal mistrem již v mladém věku.¹⁹

¹⁶ [Srov.] GLENN, Martina. Renesanční umění. In: *Artmuseum.cz* [online]. Brno: Martina Glenn, 2009 [cit. 2019-01-01]. Dostupné z: http://www.artmuseum.cz/smery_list.php?smer_id=94

¹⁷ [Srov.] JOHNSON, Paul. *Dějiny renesance*. Brno: Barrister & Principal, 2004. ISBN 80-86598-68-3., s. 51.

¹⁸ JOHNSON, Paul. *Dějiny renesance*. Brno: Barrister & Principal, 2004. ISBN 80-86598-68-3., s. 60.

¹⁹ [Srov.] GLENN, Martina. Renesanční umění. In: *Artmuseum.cz* [online]. Brno: Martina Glenn, 2009 [cit. 2019-01-01]. Dostupné z: http://www.artmuseum.cz/smery_list.php?smer_id=94

„Donatellova technická dokonalost byla uchvacující. Uměl pracovat s čímkoli – se štukem, voskem, bronzem (ačkoliv odlitky nedělal sám), hlinou, mramorem, jakýmkoli druhem kamene od nejjemnějšího po nejtvrdší, sklem i dřevem. Barvy a zlacení používal, jak uznal za vhodné. Neřídil se žádnými pravidly určité techniky, ale improvizoval, jak se mu zachtělo, a používal cokoli, co se mu dostalo do rukou, aby dosáhl nové působivosti.“²⁰

Dokázal svým sochám vdechnout život. „Zdá se, že lidskost *svatého Jiří*, vytesaného z kamene v nice cechu pláteníků na Orsanmichele (dnes Bargellu), jako by prostupovala skrze zbroj – jeho tvář a ruce jsou živé a udržuje na nohou rovnováhu. Jak později poznamenal Vasari: „Je zde podivuhodně naznačen život deroucí se z kamene.“²¹

Socha *svatého Jiří* v Donatellově podání je k vidění ve Florencii v Museu Nazionale del Bargello. Socha je vysoká 214 cm, byla vytesána z mramoru roku 1416. Je součástí kostela Orsanmichele, který má 14 výklenků, v nichž stojí sochy patronů tehdejších florentských cechů. Kromě *svatého Jiří* bychom zde našli i *svatého Jiljí*, *svatého Lukáše* nebo *svatého Petra*. Svatý Jiří je zpodobněn jako pěšák, který hrdě hledí vpřed. Celkové zpracování je jemné a detailní, rysy v obličejí naznačují, že se jedná o mladíka. Hrdinu zdobí propracovaná zbroj a kápě přes rameno. Po levé ruce má štít, o který se opírá, a pravá ruka naznačuje stiskem, že v ní byl kdysi meč. Ten byl časem odňat kvůli bezpečnosti, neboť zasahoval příliš do prostoru (viz Příloha I. Obr. 1)

K soše *svatého Jiří* v Orsanmichele patří reliéf doplňující jeden z vnějších výklenků kostela. V reliéfu je plné vyobrazení svatojiřské legendy. Nechybí zde Jiří drakobijec, který zabíjí kopím draka, a princezna přihlížející souboji. Na reliéfu pracoval Donatello tři roky a byl dokončen o rok později než samotná socha, a to roku 1417 (viz Příloha I. obr. 2).

²⁰ JOHNSON, Paul. *Dějiny renesance*. Brno: Barrister & Principal, 2004. ISBN 80-86598-68-3., s. 56.

²¹ JOHNSON, Paul. *Dějiny renesance*. Brno: Barrister & Principal, 2004. ISBN 80-86598-68-3., s. 58.

1.2 Manufaktura Della Robbia

V renesanční Florencii se za podpory šlechtického dvora sdružovala většina umělců v ceších a dílnách, které se stávaly tvůrčí líhni pro umělecká díla. Takovým místem byla známá dílna florentské rodiny della Robbia. Jejím zakladatelem byl Donatellův mladší současník Luca della Robbia (asi 1399–1482).²²

Získal množství zakázek a byl považován za stejně dobrého jako byl samotný Donatello, a to díky svému pečlivému studiu středověké tvorby. Mramorová díla byla znamenitá, nicméně se nevyrovnala jeho terakotám, které měly v tehdejší době obchodně-umělecký potenciál. Rodina della Robbia se proslavila svými reliéfy, barevnými glazurami, majolikou nebo fajánsovou keramikou.^{23,24}

„Ve třicátých letech patnáctého století pro terakotu vynalezli glazuru založenou na cínu, což byl jeden z největších uměleckých objevů oné doby, ba všech dob. Tyto účinné glazury barvy jednak chránily, jednak zvýrazňovaly, propůjčovaly figurám pod nimi hloubku i svítivost a podtrhovaly krásu tvarů, kterým dodávaly na poutavosti a jímavosti. První takové dílo, o němž máme nepochybné zprávy, pochází z roku 1441, ale glazovaná terakota se rychle stala módou, částečně díky své bezprostřední přitažlivosti, částečně proto, že byla relativně levná.“²⁵

Díky spolupráci se synovcem Andreou se začala jejich díla vyvážet do celé Evropy. Oblíbená se stala pro schopnost snadného rozložení a opětovného složení. Dobře se převážela a sloužila nejen jako umělecká díla, ale i jako výzdoba do ložnic, jídelen či kostelů. Mohla sloužit i jako užitkové předměty, být součástí oltáře, kropenky a relikviáře. Luca della Robbia si získal mnoho následovníků díky své umělecké a obchodní činnosti. V podání rodiny Della Robbia je svatojiřská legenda zpracována v terakotové podobě s motivem svatého Jiří.

²² Fajáns je proslavený druh hrnčířských výrobků nažloutlé nebo načervenalé barvy, které jsou pokryty bílou neprůhlednou glazurou. Jsou považovány za jemnou keramiku, proto vzhledem často připomínají porcelán. [Srov.] JOHNSON, Paul. *Dějiny renesance*. Brno: Barrister & Principal, 2004. ISBN 80-86598-68-3., s. 60.

²³ Fajáns je proslavený druh hrnčířských výrobků nažloutlé nebo načervenalé barvy, které jsou pokryty bílou neprůhlednou glazurou. Jsou považovány za jemnou keramiku, proto vzhledem často připomínají porcelán.

²⁴ [Srov.] JOHNSON, Paul. *Dějiny renesance*. Brno: Barrister & Principal, 2004. ISBN 80-86598-68-3., s. 60.

²⁵ JOHNSON, Paul. *Dějiny renesance*. Brno: Barrister & Principal, 2004. ISBN 80-86598-68-3., s. 60.

V terakotě nechybí četná barevnost, pozadí je ve vznešené modré barvě, postava svatého Jiří je většinou ponechána v bílé a zlaté barvě, aby lépe vynikla, a drak je zdoben výraznou zelenou, žlutou a hnědou. Vše umocňuje lesklý cínový povrch (viz Příloha I. Obr. 3).

Největší oslavou drakobijců se staly Benátky, kde se nestal patronem draka zabijáka jen svatý Jiří, ale i archanděl Michael a svatá Margherita. Scény svatých bychom našli na mozaikách, malbách, sochách a reliéfech. Drak je zobrazován v různé podobě, ale nejčastěji jako krokodýl s křídly. Nejvýznamnější socha svatého Jiří v Benátkách stojí na vrcholu západního sloupu v Piazzetta San Marco (viz Příloha I. Obr. 4).

Nejvýraznější ukázky umění s motivem drakobijce lze zhlédnout na domech v centru Benátek. Štítové domy zdobí florentské reliéfy, snadno viditelné z ulice. Reliéfy jsou ponechány v kamenině, někde se divák může setkat s bílým nebo tmavým mramorem. Ojedinele je doplněno pozlacené pozadí nebo rukojeť od kopí²⁶ (viz Příloha I. Obr. 5).

1.3 Luca della Robbia

Sochař, architekt a keramik renesance je považován za zakladatele úspěšné umělecké činnosti rodiny Della Robbia. Jeho rok narození není přesně znám, nicméně se odhaduje rok 1399–1400 ve Florencii. Rodina původně vlastnila dílnu na barvení vlny, příjmení Della Robbia je ve skutečnosti odvozeno z „rubia tinctorum“, červeného barviva pro textilie. Z prvních třiceti let umělcova života je známo jen málo, nicméně je zřejmé, že se aktivně zajímal o sochařství a architekturu, o čemž svědčí jeho umělecké kvality prokázané při zpracování deseti mramorových reliéfů vytvořených pro Cantorii domu ve Florencii.²⁷

²⁶ TRAVEL FOR KIDS. Look for Dragons in Venice. In: *Seetheworld.travelforkids.com* [online]. Globetracks: Travel for Kids, 4. 11. 2015 [cit. 2019-01-01]. Dostupné z: <https://seetheworld.travelforkids.com/dragon-slayers-venice-st-theodore-st-george-michael-margherita/>

²⁷ [Srov.] SETTEMUSE. Životopis a život Luca della Robbia (1399-1482). *Settemuse.it* [online]. Italy: Enrico Riccardo Spelta, 2010 [cit. 2020-01-02]. Dostupné z: https://www.settemuse.it/pittori_scultori_italiani/luca_della_robbia.htm

„Jedním nejznámějších děl, které della Robbia vytvořil, byla tzv. Zpívající galerie, na které pracoval v letech 1431 až 1438 a která se nachází v katedrále ve Florencii. Jedná se o deset mramorových desek s vysokým reliéfem, které zachycují zpívající a tančící děti s různými hudebními nástroji. Pro katedrálu ve Florencii navrhl a zhotovil také velké bronzové dveře do sakristie, které zobrazují deset desek s reliéfy a které vytvořil v letech 1464 až 1469.“²⁸

Luca byl svým otcem veden ke zlatnickému umění, stal se učněm Leonarda di Ser Giovanniho, ten byl považován za nejlepšího zlatníka ve Florencii. Díky mistrovi se naučil navrhovat a modelovat vosk, později své znalosti s voskem přenesl na mramor a do bronzu. Luca della Robbia začal být úspěšným umělcem, a proto zanechal zlatnického řemesla a začal se plně věnovat sochařství. Během dne působil jako kameník a v noci plánoval budoucí díla. Postupně se stal nejvyhledávanějším sochařem tehdejší doby a bezpochyby se vyrovnal takovým mistrům, jako byli Donatello a Ghiberti. Jako první sochař začal používat techniku barevné glazované terakoty, která se brzy stala velmi oblíbenou. Vytvářel převážně basreliéfy bílými postavami na modrém pozadí, výjimkou nebyla ani žlutá a zelená pozadí. Cena těchto děl byla díky jedinečnosti a ojedinělé technice, kterou si jako tajemství rodina ponechávala pouze pro sebe, vysoká, a tak rychle zbohatli.²⁹ Della Robbia zemřel roku 1482 ve Florencii. Po jeho smrti převzal dílnu jeho synovec Andrea (1435–1525) a poté pět Andreových synů, z nichž se nejvíce proslavil Giovanni (1469–1529).

²⁸ GLENN, Martina. Luca della Robbia. In: *Artmuseum.cz* [online]. Martina Glenn, 2007 [cit. 2020-01-02]. Dostupné z: http://www.artmuseum.cz/umelec.php?art_id=1257

²⁹ [Srov.] GLENN, Martina. Luca della Robbia. In: *Artmuseum.cz* [online]. Martina Glenn, 2007 [cit. 2020-01-02]. Dostupné z: http://www.artmuseum.cz/umelec.php?art_id=1257

2 PAMÁTKY VZTAHUJÍCÍ SE K LEGENDĚ NA ÚZEMÍ ČECH

„V Čechách byl sv. Jiří od roku 915 zasvěcen kostel na Hradě pražském, kde vznikalo nejstarší pohřebiště přemyslovské dynastie. Rotunda postavená na slavném Řípu byla rovněž roku 1126 zasvěcena sv. Jiří. Ojedinelý cyklus se čtyřiceti pěti výjevy svatojiřské legendy, obsahující světcovy skutky i zázraky a pocházející z doby kolem roku 1338, se dochoval na stěnách hradní síně v Jindřichově Hradci. Umělecky mimořádně cenná je bronzová socha sv. Jiří na III. nádvoří Pražského hradu, pocházející z roku 1373 a po poškození požárem z roku 1541 přelitá (zejména kůň a drak) renesančně.“³⁰

Bazilika svatého Jiří je považována za nejstarší stavbu českých kostelů. Nalezneme ji na Svatojiřském náměstí v Praze, je považována za druhou svatyni Pražského hradu, založenou v roce 920 knížetem Vratislavem I. V tehdejší době to byl v pořadí teprve druhý vystavěný kostel v Praze. V roce 921 byl v bazilice sv. Jiří pohřben Vratislav I. Bazilika byla vysvěcena roku 925 za vlády Václava, Vratislavova syna, při příležitosti přenesení ostatků svaté Ludmily z Tetína. Bazilika sv. Jiří se stala hlavním sakrálním centrem v zemi a pohřebištěm Přemyslovců. V hlavní lodi si je možné prohlédnout náhrobky členů tohoto knížecího rodu³¹ (viz Příloha I. Obr. 6).

„Románská rotunda sv. Jiří a sv. Vojtěcha na vrcholku hory Říp byla postavena na místě dřevěného kostela roku 1126 na památku vítězné bitvy knížete Soběslava I. nad německým králem Lotharem. V roce 1826, u příležitosti 700. výročí této bitvy u Chlumce, byly provedeny stavební úpravy rotundy. Další úpravy rotundy byly provedeny v letech 1869–1881. K posledním stavebním úpravám došlo mezi léty 1966 až 1974“³² (viz Příloha I. obr. 7).

Precizním a ojedinelým vyobrazením svatojiřské legendy je cyklus maleb, který se nachází v Jindřichově Hradci. Malby zdobí prostory starého gotického a zčásti románského paláce dostavěného v první polovině 14. století Oldřichem III. z Hradce.

³⁰ BUBEN, Milan, Rudolf KUČERA a Otakar Aleš KUKLA. *Svatí spojují národy: portréty evropských světců*. Praha: Panevropa Praha, 1994. ISBN 80-85846-00-4., s. 34

³¹ [Srov.] PAŤAVOVÁ, Helena. Bazilika sv. Jiří – pohřebiště Přemyslovců. In: *Cesko.svetadily.cz* [online]. Brno: Ing. Helena Paťavová, 2012 [cit. 2019-01-01]. Dostupné z: <http://cesko.svetadily.cz/clanky/Bazilika-sv.-jiri-pohrebiste-Premyslovcu>

³² WANET S.R.O. Rotunda sv. Jiří a sv. Vojtěcha na hoře Říp. *Mistopisy.cz* [online]. Valašské Meziříčí: WANET, 2018 [cit. 2019-01-01]. Dostupné z: <https://www.mistopisy.cz/pruvodce/body-zajmu/997/rotunda-sv.-jiri-a-sv.-vojtecha-na-hore-rip/>

Malby byly v průběhu let přemalovány, nicméně byly v roce 1838 znovuobjeveny a staly se tak klenotem celoevropského kontextu. Legendu tvoří pásmo s více než padesáti výjevy o svatém Jiří, křesťanském rytíři vítězícím nad krutými pohany³³ (viz Příloha I. obr. 8).

Na Pražském hradě bychom našli barokní kašnu se sochou svatého Jiří. Jedná se o gotické bronzové sousoší z roku 1373. Jezdecká socha patří k nejvýznamnějším památkám gotického sochařství na našem území, ačkoliv její původ byl mylně odhadován jako renesanční, a to díky vyspělé kompozici a dramatickému napětí. Jedná se o volnou sochu nevázanou na architekturu a právě díky rozvinutí hmoty do prostoru se stala výjimečnou. Originál byl původně pozlacen a tato jeho podoba se dochovala dodnes. Sochu bychom našli ve sbírkách Národní galerie, ale jde pouze o kopii z roku 1967. Autory originálu byli bratři Jiří a Martin z Kluže, narození roku 1350, kteří během svého života navštívili Benátky v období, kdy zrovna vznikala kult svatého Jiří v Itálii³⁴ (viz Příloha I. obr. 9).

Volně stojící sochu svatého Jiří pěšáka lze nalézt v Chebu na schodišti kostela svatého Mikuláše. Svatý Jiří zde stojí ve zbroji a v ruce drží pouze kopí, kterým probodává draka. Ještěr se svíjí pod rytířovými nohama a drakobijec mu odvážně stojí pravou nohou na krku. Sousoší je umístěno na soklu, kde je do kamene vytesáno jméno hrdiny Georgius. Dojem vznešenosti umocňuje pozlacené kopí³⁵ (viz. Příloha I. obr. 10).

2.1 Muzeum svatého Jiří na Konopišti

Na našem území se nachází jedna z největších uměleckých sbírek svatého Jiří v Evropě. Jejím majitelem byl arcivévoda František Ferdinand, který nashromáždil mnoho dřevorezeb, obrazů a rozmanitých artefaktů. Sbírkou stihl nahromadit během čtvrt století a patří mezi ně rozsáhlá sbírka svatého Jiří z období 15. až 20. století, kterou vytvořil zcela sám.

³³[Srov.] MLISOVÁ, Lenka. Legenda o sv. Jiří je novým hitem zámku v Jindřichově Hradci. In: *Idnes.cz* [online]. Praha 5: Anděl Media Centrum, 12. 8. 2016 [cit. 2019-01-01]. Dostupné z: https://budejovice.idnes.cz/legenda-o-sv-jiri-je-novym-hitem-zamku-v-jindrichove-hradci-pad-/budejovice-zpravy.aspx?c=A160811_2265609_budejovice-zpravy_mbe

³⁴ [Srov.] ŠUMBERA, Andrej. Socha sv. Jiří s kašnou. In: *Královská cesta.cz* [online]. Praha: studio Pentimenti, 2012 [cit. 2019-01-01]. Dostupné z: <http://www.flmkwzp.kralovskacesta.cz/cs/prohlidka/objekty/socha-sv-jiri-s-kasnou.html>

³⁵ MILICHOVSKÝ, Martin. Socha svatého Jiří na schodišti pod kostelem svatého Mikuláše v Chebu. In: *Drobné památky.cz* [online]. Cheb: Karlovarský kraj, 2017 [cit. 2019-01-01]. Dostupné z: <http://www.drobnepamatky.cz/node/13520>

Zámek Konopiště se nalézá u Benešova a byl založen pražským biskupem Tobiášem z Benešova roku 1294. Zámek byl postaven ve francouzském stylu s padacím mostem, válcovými věžemi a 4 branami. Konopiště obývalo mnoho šlechtických rodů, jedním z nich byl rod Štemberků, který na zámku sídlil dlouhých 275 let od roku 1327. První oprava byla uskutečněna Jiřím ze Štemberka koncem 15. století, další zásah do struktury zámku provedli Hodějovští z Hodějova začátkem 17. století. Barokní vzhled získalo Konopiště v 18. století díky rodu Vrtbov z Vrtby. Největší stavební úpravy potkaly Konopiště od následovníka císařského trůnu Františka Ferdinanda d'Este. Arcivévoda Konopiště zakoupil roku 1887, zámek přestavěl v historizujícím stylu a okolí přeměnil v romantický park. Barokní zahrada byla nahrazena růžovou zahradou se skleníky. Interiér zámku byl doplněn historickými sbírkami děl od italských předků Františka Ferdinanda. Na zámku se nalézají čtyři hlavní okruhy sbírek, mezi něž patří Muzeum svatého Jiří a díla vztahující se k jeho kultu převážně z období renesance. Sbíрку svatého Jiří vybudoval arcivévoda sám.³⁶

Muzeum se nachází v podzámčí Konopiště, sbírka je uložena v prostorném muzeu a už při vstupu se před divákem rozevře velký sál s uměleckými díly na téma svatý Jiří. Slepé arkády jsou lemovány monumentálními sochami, středem muzea procházejí vitríny s historickými listinami a artefakty. Stěny jsou zdobeny malbami a po celém obvodu muzea je rozmístěn nábytek s tématem svatého Jiří a draka. Muzeum obsahuje 808 ks exponátů na toto téma, zpracovaných mnoha výtvarnými technikami jako dřevořezbou, malbou oleje na plátno, temperou na dřevěné podložce, malbou na sklo, nechybí ani grafika, kresba, koláž, výšivky, sochařská díla v kameni, keramika, fotografie.³⁷

Konopiště více popisuje proměnu během období 15.–19. století ve výtvarném zobrazení, jež se projevuje ve změně odívání a výrazu tváře světce. Gotická podoba se odráží v nezúčastněném výrazu obličeje a líbezném vzezření, zatímco baroko vtiskuje postavě podobu dospělého muže v bojovém zanícení. Dramatický děj je vyjádřen v mimice, pohybech těla a oděvu. Zklidnění formy přináší až 19. století, kdy se vytrácí pohyb, harmonický klid a umělci se navrací ke středověkým formám.

³⁶ [Srov.] KULTURA.CZ. Muzeum sv. Jiří - Zámek Konopiště. *Kultura.cz* [online]. © 2021 [cit. 2019-11-17]. Dostupné z: <http://www.kultura.cz/profile/14104-muzeum-sv-jiri-zamek-konopiste>

³⁷ [Srov.] KULTURA.CZ. Muzeum sv. Jiří - Zámek Konopiště. *Kultura.cz* [online]. © 2021 [cit. 2019-11-17]. Dostupné z: <http://www.kultura.cz/profile/14104-muzeum-sv-jiri-zamek-konopiste>

Vznikají kopie a díla inspirovaná gotickou formou. Promyšlenost instalace dokládají dochované nákresy zachycující kompozici některých částí muzea i v několika variantách (viz Příloha I. Obr. 11, obr. 12, obr. 13, obr. 14, obr. 15).

3 IKONOGRAFIE SVATOJIŘSKÉ LEGENDY

Na základě informačních zdrojů lze lépe porozumět křesťanské alegorii s tematikou svatého Jiří, jeho zápasu s drakem a v konečné fázi i cíli jeho cesty a poslání. V hlubším pochopení svatojiřské legendy se nevyhneme zkoumání Bible, kde je třeba se vrátit k prvnímu příběhu z ráje, který souvisí s bojem mezi Bohem a Ďáblem. Tehdy byl vítězem sice Satan, nicméně díky oběti Ježíše Krista byl uvržen na tisíce let do propasti. Tento legendární čin se pravděpodobně stal motivem a inspirací pro vznik svatojiřské legendy.

3.1 Zmínky o svatojiřské legendě v křesťanské literatuře

„Dobro a zlo, světlo a tma, to není odlišností funkce, ale podstaty... jejich podstaty se nedají kombinovat a jsou vzájemně ničivé.“

Mardan-Farrukh

Představitelem dobra nejen v pojetí legendy je svatý Jiří, dále Kristus, jeho učedníci a v neposlední řadě Bůh. Tyto osobnosti je třeba chápat jako soubor charakterových vlastností a ctností, které jsou skrze tyto autority zobrazeny. Protipólem je zlo, které vyvěrá z podsvětí, vládne mu satan a jeho věrní přísluhovači. Lidská bytost se stává středobodem všeho dění, které díky svobodné vůli živí chaos, nebo přispívá k dobru.

Ze středověké ikonografie známe ďábla jako chlupatou bytost, která je obdařena kopyty a ocasem. Je představován jako pán pekla stojící u kotle a opřený o vidle, kolem něj šlehají plameny. On je prý hadem, který svedl Evu, aby okusila zakázané ovoce ze stromu poznání, on pokoušel Ježíše na poušti ve chvílích utrpení a on má být Antikristem³⁸, který sešle zkázu na svět v podobě Apokalypsy. Můžeme ho znát pod názvy *diabolos* (ten, který ničí a hanobí), satan (odpůrce). Již z jeho jména lze odvodit, že jde o výrazy, které se pojí s velkým zlem, v konkrétním významu s bezbožnou bytostí, jež páchá zlé skutky. V Bibli je označován jménem Lucifer (světlonoš), lidé mu říkají Belzebub (pán pekelného světa), v Koránu je jmenován jako Iblís.³⁹

³⁸ Antikrist z řeckého αντί + χριστος, protivník Kristův, protivník Mesiáše je v křesťanství bytost nebo člověk, který je nepřítelem Ježíše Krista, tím i Boha a jeho následovníků.

³⁹ [Srov.] BOËLLE-ROUSSET, Cathy et al. *Klíč k náboženství: srovnání čtyř největších světových náboženství = Klíč k náboženství: co mají společného judaismus, křesťanství, islám a buddhismus? (Variant)*. Praha: Albatros, 2006. Klíč [Albatros, edice]. ISBN 80-00-01679-6., s. 34.

Bůh je popisován jako protiklad Satana, jedná se o sílu, která je věčná, vševědoucí, osobní, spravedlivá, milosrdná a laskavá. „Bůh je věčný, nekonečný, stálý, nehmotný, jediný, Všemohoucí a nanejvýš spravedlivý. Bůh je trojjediný – Bůh Otec, Bůh Syn a Bůh Duch svatý. Syn po pravici a Duch svatý po levici. Bůh je mimo naše schopnosti a chápání. Je všemohoucí a všeobsáhlý. U něho není rozdělení na mužské a ženské, protože On je všechno ve všem.“⁴⁰

Křesťané věří, že Bůh je zdrojem a původem veškeré existence, tím jsou i přesvědčeni, že jim byl život dán, nejedná se tedy o pouhou náhodu nebo nahodilost. Tím, kdo uspořádal stvoření, je podle nich sám Stvořitel. To neznamena, že by se na vesmír nedívali s úctou a zvědavostí, naopak vyjadřují úžas a vděčnost. O procesu stvoření je psáno v první knize Genesis⁴¹. „Začíná příběhem o stvoření hvězd a planet, světla a tmy, země a vody, rostlin a ryb, ptáků a zvířat. Nakonec jako korunu svého stvoření stvořil Bůh muže a ženu ke svému obrazu.“⁴²

V tomto zázraku stvoření se zrcadlila veškerá moc Boha. K něčemu tak velkolepému bylo zapotřebí pomoci a služebníků božích, a tak Bůh stvořil anděly, aby mu byli věrnými pomocníky. Jeho pravou rukou byl Lucifer (Jitřenka), který byl proslulý svojí krásou a inteligencí, jimiž vynikal nad všemi ostatními anděly. „Lucifer před vzbouřením byl velkým a nádherným andělem, blízkým Božímu Synu, plný vznešenosti a majestátu. Výraz jeho tváře, podobně jako i jiných andělů, byl laskavý a přejícný. Vysoké jasné čelo zjevovalo hlubokou mysl. Jeho tvary byly dokonalé, pohyby šlechetné a majestátní. Osobité světlo vyzařovalo z celé jeho postavy, silnější a krásnější nežli postavy jiných andělů.“⁴³

Hlavní anděl byl pyšný na svou funkci i vzhled a patřičně to dával najevo. Jeho pýcha ovšem přerostla v nenávist, zášť a touhu po vládě nebesům, po tom, co Bůh dal Ježíši. Ostatní andělé boží rozhodnutí respektovali a Ježíši se poklonili, aby mu projevíli úctu.

⁴⁰ BAMI, Peter. *Bůh – Bráhma – Alláh, aneb, Co vám váš pan farář neřekne!* Bratislava: Eko-konzult, 1999. ISBN 80-88809-64-9., s. 7

⁴¹ Genesis (hebrejsky בְּרֵאשִׁית Berešit, značka Gn nebo Gen, případně 1M), též První kniha Mojžíšova, je první knihou hebrejské i křesťanské bible. Kniha je součástí židovské Tóry, která je křesťany označována jako Pentateuch neboli Pět knih Mojžíšových, první části židovského Tanachu, křesťany označovaného Starý zákon.

⁴² WINTER, David. *ABC křesťanství*. Praha: Česká biblická společnost, 2010. ISBN 978-80-87287-05-7., s. 14

⁴³ EllenWhiteova.cz. Pád Lucifera. *EllenWhiteova.cz* [online]. © 2010 [cit. 2018-12-14]. Dostupné z: <https://www.ellenwhiteova.cz/dejiny-vykoupeni/pad-lucifera/>

Lucifer spřádal své plány na pomstu vůči autoritě boží. Byl ostatními přemlouván, ať se podvolí vůli Boha, ale on odmítl a nazval ostatní anděly otroky. Přislíbil jim, že pokud se rozhodnou uznat jeho jako krále, daruje jim svobodu. Několik se jich na Satanovu stranu přiklonilo, ostatní zůstali oddáni Bohu.

„Bůh ho stvořil dobrotivého, ale když se Bohu z pýchy odmítl podvolit, byl vyhnán z ráje a stal se z něj démon, padlý anděl⁴⁴, v jehož moci je podněcovat lidi k páchání zla a nabádání je, aby se odvrátili od Boha. Je to proto, že lidé mají svobodnou volbu a mohou rozhodnout mezi dobrem a zlem. Dobrý věřící je ten, který dokáže odolat pokušení.“⁴⁵

Tehdy započal boj mezi Bohem a ďáblem tak, jak ho známe. Ježíš je představitelem království nebeského a Satan dominuje v podsvětí, kde vládne a odkud stále ovládá lidské bytosti. Přičemž dobré myšlenky, skutky a slova přispívají k rovnováze základního řádu vesmíru, neboť je tento princip neustále v nebezpečí. Ohrožuje ho opačný princip, který živí chaos, špatné myšlenky, slova a skutky. Zlo tak neustále hrozí, že rozbije řádnou strukturu světa. Mnohé náboženské směry věří, že se lidská bytost rodí dobrá a je pouze sváděná, aby se chovala špatně. Mnohé texty vysvětlují, že v přítomnosti absolutního dobra se nemůže zrodit zlo. Jedině působením zlého ducha je možné podporovat nevědomost, zlo a chaos.⁴⁶

Na osobní odpovědnost a morálku se zaměřují různé náboženské směry. Lidé upřednostňující tyto hodnoty se je snaží uplatnit v každodenním životě spolu s dalšími ctnostmi, jako jsou pravdivost, věrnost, tolerance, odpuštění, úcta ke starším a dodržování slibů. „Zavrženy jsou nectnosti jako vztek, arogance, pomstychtivost, užívání sprostých slov či chamtivost – a nejen v tomto životě.“⁴⁷

Legenda svatého Jiří stojí na křesťanských základech, které jsou dohledatelné v Bibli. Tato kniha je inspirací pro uměleckou tvorbu. Bible byla sepsána na základě učení Ježíše Krista a je křesťanstvím označována jako kodex, podle něhož by měli lidé žít.

⁴⁴ Padlý anděl je zlý nebo vzbouřený anděl, který byl svržen z nebe. Samotné označení padlý anděl se v Bibli nevyskytuje, ale je používáno pro anděly, kteří zhřešili, pro anděly svržené na Zemi během války v nebi, hovoří se tak o Satanovi a démonech.

⁴⁵ BOËLLE-ROUSSET, Cathy et al. *Klíč k náboženství: srovnání čtyř největších světových náboženství = Klíč k náboženství: co mají společného judaismus, křesťanství, islám a buddhismus? (Variant)*. Praha: Albatros, 2006. Klíč [Albatros, edice]. ISBN 80-00-01679-6., s. 34

⁴⁶ [Srov.] AMBALU, Shulamit et al. *Kniha náboženství*. Přeložil Jaroslav HOFMANN. Praha: Knižní klub, 2015. Universum. ISBN 978-80-242-5179-0., s. 64.

⁴⁷ AMBALU, Shulamit et al. *Kniha náboženství*. Přeložil Jaroslav HOFMANN. Praha: Knižní klub, 2015. Universum. ISBN 978-80-242-5179-0., s. 65.

Svatojiřská legenda skrze křeřtánský námět seznamuje diváky s posláním světce, bojem mezi dobrem a zlem, Bohem a Satanem, s politickými střety a hrdiny, kteří se nebojí s nespravedlností a zlem bojovat.

„Bible je svatá kniha křeřtanů, hojně používaná jak k soukromé, tak veřejné bohoslužbě. Mnoho křeřtanů věří, že je plodem božské inspirace. Spisy zařazené do Bible zabírají široký rejstřík od historie, práva a proroctví až po poezii, mudrosloví⁴⁸, listy a evangelia⁴⁹.“⁵⁰

Svatou knihu nalezneme v každém kostele, považuje se za základní zdroj věrouky a je pokládána za jedinou autoritu v otázkách víry. Její písmo se čte při každé bohoslužbě⁵¹ a na jeho základě se káže. Mimo to si Bibli čtou lidé i doma v rodině, šíří učení a písmo svaté, proto se křeřtané mohou nazývat i jako „lid Písma“. Na sepsání Bible se podílelo mnoho autorů, někteří zůstali anonymní, ale jisté je, že většinu Nového zákona sepsali dva muži – Pavel a Lukáš.⁵² Bible je rozdělena do dvou částí – na Starý zákon⁵³ a Nový zákon⁵⁴. Základ Starého zákona tvoří třicet devět knih, k nim se postupně přidává dvacet sedm knih Nového zákona.

V Novém zákoně bychom kromě dvaceti sedmi knih našli ještě čtyři evangelia, Skutky apořtolů, dvacet jedna dopisů a knihu Zjevení. Evangelia se týkají života, smrti a zmrtvýchvstání Ježíše a jsou pojmenována podle autorů, jedná se o Matouřovo, Markovo, Lukášovo a Janovo evangelium.⁵⁵

⁴⁸ Jako mudroslovné knihy se označuje několik knih Starého zákona. Mudroslovné knihy, často označované i jako naučné, poučné, sapienciální či sapienční (lat. sapientia znamená „moudrost“) představují prostřední část křeřtánského starozákonního kánonu (mezi knihami dějepisnými a proročnými) a od ostatních knih Starého zákona se liší především tím, že obsahují nejméně odkazů na izraelskou tradici a jsou spíše obecného, „vřelidského“ charakteru.

⁴⁹ Evangelium (řecky εὐαγγέλιον euangelion, dobrá zpráva) je text pojednávající o životě, smrti a zmrtvýchvstání Ježíše Krista. Texty vznikaly desetiletí po Ježířově smrti. Čtyři evangelia zahrnutá do Nového zákona se nazývají kanonická, ostatní se označují jako apokryfní.

⁵⁰ KEENE, Michael a Duřan ZBAVITEL. *Světová náboženství*. Praha: Euromedia Group, 2003. ISBN 80-242-0983-7., s. 98.

⁵¹ Bohoslužba je náboženřky motivované setkání lidí za účelem komunikace s božstvem, setkání s ním nebo představení oběti, která má být přinesena. Bohoslužba se může odehrávat v prostoru pro ni určeném, v obyčejném domě nebo na volném prostranství či v přírodě.

⁵² [Srov.] WINTER, David. *ABC křeřtanství*. Praha: Česká biblická společnost, 2010. ISBN 978-80-87287-05-7., s. 12.

⁵³ Starý zákon (v některých překladech Stará smlouva) je delří a starří část Bible. Jedná se původně o sbírku posvátných židovřkých knih, kterou přejalo křeřtanství vzniklé z židovřství.

⁵⁴ Nový zákon je soubor 27 knih, které tvoří druhou část křeřtánské Bible. Jejich obsahem je působení a kázání Ježíše z Nazareta a počátky křeřtanství jakožto víry v Ježíše Krista. Jednotlivé spisy Nového zákona vznikly mezi léty 50 a maximálně 120 našeho letopočtu.

⁵⁵ [Srov.] KEENE, Michael a Duřan ZBAVITEL. *Světová náboženství*. Praha: Euromedia Group, 2003. ISBN 80-242-0983-7. s. 99.

Byla napsána mezi roky 65 a 80 n. l. Výjimkou je poslední evangelium Janovo, to bylo sepsáno později. Ve skutcích apoštolů se objevuje raná církev, Ježíšovo nanebevzetí až po Pavlovu smrt. V knize Zjevení popisuje Jan vizi o Ježíšovi, který vládne nad nebem i zemí, dále i to, jak mu byla taková odpovědnost svěřena Bohem.⁵⁶

Peter Bami píše o Bibli jako o Knize knih, která vypráví o stvoření světa, naší Zemi a prvních lidech na ní. Pojednává o hříchu, o potopě na zemi, vypráví o Babylonské věži⁵⁷, o Sodomě⁵⁸ a Gomoře⁵⁹ – dvou městech, která byla pro své hříchy zničena. Píše se v ní o Mojžíšovi, který je zachráněn z Nilu, silákovi Samsonovi, kterému se nikdo nedokáže vyrovnat silou. Vypráví o dalších známých hrdinech, jako byli David a Goliáš, v neposlední řadě se v Bibli objevují básně Šalamounovy a Davidovy. Kniha knih končí apokalypsou, tedy koncem světa.⁶⁰

David Winter označuje Bibli za nejznámější dokument, který popisuje hledání Boha lidskou bytostí a zároveň vede lidskou populaci. Zaznamenává činy a skutky světců a nabízí vizi lepšího světa, kde vládne mír a spravedlnost. Šíří moudrost mezi lidmi stejně jako Ježíš Kristus, jeho následníci a svatý Jiří.⁶¹

Odjakživa byla vyhledávána pravidla a zákony, které dodávaly jistotu, oporu a bezpečí v obdobích životních krizí a propadů. Díky nim lidská bytost nescházela z cesty, víra nadnášela a dávala naději či přinášela světlo v době temna. Tato pravidla a zákony byly shrnuty do božího desatera, které chránilo před destruktivní silou sobectví, nenávisti, lži a odkrývala falešné jistoty, které zklamaly.⁶²

⁵⁶ [Srov.] KEENE, Michael a Dušan ZBAVITEL. *Světová náboženství*. Praha: Euromedia Group, 2003. ISBN 80-242-0983-7. s. 99.

⁵⁷ Babylonská věž byla podle biblické knihy Genesis ohromná budova, která měla sahat až do nebe. Měla být postavena na místě nazvaném posléze Babel, což je hebrejské jméno pro Babylon.

⁵⁸ Sodoma (hebrejsky סֹדֹם, řecky Σόδομα Sódoma) a Gomora (hebrejsky: עַמֹרָה Amora, řecky: Γόμορρα Gómorra) jsou města zmíněná v biblické knize Genesis i na jiných místech hebrejské bible, Nového zákona a dalších deuterokanonických spisů.

⁵⁹ V křesťanské a muslimské tradici jsou Sodoma a Gomora symbolem zatvrzelého hříchu a pádu a příslovečnou manifestací božího hněvu. Sousloví Sodoma a Gomora bylo také používáno jako metafora pro neřest nebo homosexualitu.

⁶⁰ [Srov.] BAMI, Peter. *Bůh – Bráhma – Alláh, aneb, Co vám váš pan farář neřekne!* Bratislava: Eko-konzult, 1999. ISBN 80-88809-64-9., s. 10.

⁶¹ [Srov.] WINTER, David. *ABC křesťanství*. Praha: Česká biblická společnost, 2010. ISBN 978-80-872 87-05-7., s. 13.

⁶² [Srov.] BAREŠOVÁ, Hana. *Desatero přikázání Božích*. *Víra.cz* [online]. Uhřetěpe: nakladatelství DORON, 2012 [cit. 2018-12-14]. Dostupné z: <https://www.vira.cz/texty/glosar/desatero-prikazani-bozich>

- 1) „Já jsem Hospodin, tvůj Bůh. Já tě mám rád. Já jsem tě zachránil před tvými nepřáteli. Nebudeš se klanět ničemu jinému mimo mne. Nedělej si z ničeho jiného svého Boha;
- 2) Mluv o Bohu s úctou a opatrností;
- 3) Bůh určil jeden den ze sedmi za den odpočinku; považuj ho za jedinečný den;
- 4) Važ si svého otce a své matky;
- 5) Žij a nech žít;
- 6) Manželé a manželky: buďte jeden druhému věrní;
- 7) Nech jinému, co jeho je(st);
- 8) Když mluvíš o někom v jeho nepřítomnosti, hovoř tak, jako by přítomen byl, a vždy jen pravdu;
- 9) Přej ostatním jejich manžele a manželky, nech je být; pěstuj svůj vlastní vztah se svým manželem či manželkou;
- 10) Přej ostatním lidem věci, které mají. Važ si toho, co máš ty.“⁶³

3.2 Příběh z Edenu

„V pojetí *Trojdílného traktátu*⁶⁴ je celý rajský příběh součástí Božího záměru nechat člověka nakrátko propadnout smrti a nevědomosti, aby mohl o to více ocenit věčný život a poznání. Ráj je zde dílem božského Logu a slouží jako obraz Plnosti.“⁶⁵

Eden – zahrada, kam Bůh postavil člověka, aby tento „ráj“ užíval dle libosti. Člověk se o tuto zahradu potěšení měl starat a radovat se z jejích plodů. Jedinou podmínkou Boha bylo, aby neokusil plody ze stromu poznání dobrého a zlého. Adam příkazu uposlechl a v zahradě žil šťastně, dokud se nezačal cítit příliš osamělý. Z jeho touhy po společnosti mu Bůh dal ženu, Evu. Jejich vzájemná společnost je těšila. Jednoho dne se v hlavě Evy zrodila myšlenka okusit jablko ze stromu poznání a svedla k tomu i Adama. Hříchem nebyl sex, jak se mnozí domnívali, ale neuposlechnutí Stvořitele, když jednali proti vůli Boha.⁶⁶

⁶³ BAREŠOVÁ, Hana. Desatero přikázání Božích. In: *Víra.cz* [online]. Uhřetěpe: nakladatelství DORON, 2012 [cit. 2018-12-14]. Dostupné z: <https://www.vira.cz/texty/glosar/desatero-prikazani-bozich>

⁶⁴ Trojdílný traktát v první části mluví o bohu a o duchovním světě pomocí záporů, druhá část o stvoření člověka a třetí o spasení lidí.

⁶⁵ VÍTKOVÁ, Zuzana. *Gnostický Adam: stvoření člověka a rajský příběh podle setovské mytologie*. Praha: Herrmann, 2017. ISBN 978-80-87054-51-2., s. 126.

⁶⁶ [Srov.] WINTER, David. *ABC křesťanství*. Praha: Česká biblická společnost, 2010. ISBN 978-80-87287-05-7., s. 14.

„Je o tom psáno v Zákoně, kde Bůh přikázal Adamovi: „Z každého stromu můžeš jíst, ale ze stromu, který je v ráji uprostřed, nejez: neboť toho dne, kdy z něj pojíš, ve smrti zemřeš.“⁶⁷

Had však byl moudřejší než všichni živí tvorové, kteří byli v ráji, a přesvědčil Evu slovy: „Toho dne, kdy pojíte ze stromu, který je v ráji uprostřed, se otevřou oči vaší mysli.“ A Eva poslechla, natáhla ruku, vzala ze stromu a jedla. Dala také svému muži, který byl s ní. A tu poznali, že jsou nazí. Vzali proto nějaké fíkové listy a opásali se jimi.“⁶⁸

Had byl Bohem proklet a nazván ďáblem, ačkoliv podle autora Evu neoklamal, ale pouze poučil. Podle Bible nebyl bytostí zemskou, nýbrž rajskou, a jednalo se o nejchytřejšího tvora v zahradě, který je pouze vedl k otevření jejich mysli. Díky tomuto poznání nabyl uvědomění, že jsou nazí a oblékli se. Autor gnostického textu spojuje toto poznání s odmítáním sexuality a strom, který jim poskytl oděv, označil jako strom studu.⁶⁹

Peter Bami přemýšlí nad stromem poznání. „Co to bylo za zvláštní „strom poznání“? Strom znamená expanzi vesmíru s mnoha větvemi, které představují různé hvězdné soustavy. Jinými slovy strom, který symbolizuje hmotný svět, je odrazem skutečného stromu duchovního světa. Tento strom je dokonalým odrazem skutečného stromu. Na jeho spodních větvích žijí různí tvorové, jako lidé, zvířata a nižší formy života. Na horních větvích žijí duchové, nebeští andělé a mnoho jiných vyšších forem duchovního života.“⁷⁰

Podle Vítkové může být zdrojem poznání i fakt, že se tento svět nezakládá pouze na hmotě, ale i na duchovní sféře, která je nám skryta. „Gnostické poznání Adama a Evy spočívalo v tom, že si uvědomili svoji vlastní bídnou situaci a poznali, co jim chybí.“⁷¹

⁶⁷ VÍTKOVÁ, Zuzana. *Gnostický Adam: stvoření člověka a rajský příběh podle setovské mytologie*. Praha: Herrmann, 2017. ISBN 978-80-87054-51-2., s. 119.

⁶⁸ VÍTKOVÁ, Zuzana. *Gnostický Adam: stvoření člověka a rajský příběh podle setovské mytologie*. Praha: Herrmann, 2017. ISBN 978-80-87054-51-2., s. 119.

⁶⁹ [Srov.] VÍTKOVÁ, Zuzana. *Gnostický Adam: stvoření člověka a rajský příběh podle setovské mytologie*. Praha: Herrmann, 2017. ISBN 978-80-87054-51-2., s. 121.

⁷⁰ BAMI, Peter. *Bůh – Bráhma – Alláh, aneb, Co vám váš pan farář neřekne!* Bratislava: Eko-konzult, 1999. ISBN 80-88809-64-9., s. 12.

⁷¹ Archón (řecky: ἀρχων, mn. č. ἀρχοντες, 2. pád archonta) je řecké slovo, jehož význam je „vládce, vládnoucí (občan), nadřízený“, je často užíváno jako titul specifického veřejného úřadu. Jedná se o zpodstatnělé přídavné ze základu αρχ-, který je odvozený ze stejného kořene arch (latinské arcí, např.: arcibiskup) jako hierarchie, archanděl či monarcha.

Zapovězené ovoce jim tedy poskytlo primárně schopnost jasnějšího úsudku a rozpoznání toho, co pochází od Otce (tj. poznání dobrého), a co od archontů⁷² (tj. rozpoznání zlého).⁷³

Tímto se čtenář dostává k prvotnímu hříchu, který Adam s Evou spáchali a na lid seslali Boží hněv. Po čase se Bůh v milosti nad lidmi slitoval a poslal jim Ježíše Krista, aby z nich sejmul jejich prokletí. Ježíš lid spasil skrze svoji oběť, tím uvrhl Satana do propasti. „Jan Křtitel popsal Ježíše jako „beránka Božího, který na sebe bere hříchy světa“ (Jan 1,29). To je něco jiného než odpuštění individuálních či kolektivních hříchů. Svojí smrtí zasadil Ježíš smrtelnou ránu samotnému principu hříchu. Byl to kosmický akt odpuštění. Apoštol Pavel to popsal jako odstranění ostnu hříchu (1. Korintským 15,56). Tímto okamžikem byla zlomena smrtonosná moc hříchu, pod jejíž vládou se lidstvo nalézalo, a před těmi, kdo se obrátili ke Kristu, se otevřel nový život.“⁷⁴

Hřích učinil z Adama a Evy pouhé „smrtelníky“, kteří byli neustále vystavováni působení Satanovy zlé vůle. Aby Bůh uchránil duše smrtelníků před Satanem, byla sepsána příkázání. I přestože Adam s Evou sešli z cesty, skrze příkázání mohli dojít k odpuštění u Boha změnou svého myšlení a nápravou svých chyb.⁷⁵

Království Boží bychom našli v nebi, je popisováno jako krásné místo, kde není žádného utrpení ani bolesti, naopak peklo bychom našli v podzemí. „Nebe je místo, kde sídlí Bůh, nebo také stav bytí, kdy je Boží vůle dokonale naplňována a všichni mohou žít v radosti a míru – je to nebeské království, o kterém mluvil Ježíš. Peklo je na druhé straně místem, kde není přítomný Bůh a vzhledem k tomu, že je Bůh zdrojem veškerého života a lásky, signalizuje to, že taková existence bude neplodná a zpusťovaná.“⁷⁶

⁷² Archón (řecky: ἀρχων, mn. č. ἀρχοντες, 2. pád archonta) je řecké slovo, jehož význam je „vládce, vládnoucí (občan), nadřízený“, je často užíváno jako titul specifického veřejného úřadu. Jedná se o zpodstatnělé přídavné přítomné ze základu αρχ-, který je odvozený ze stejného kořene arch (latinské arcí, např.: arcibiskup) jako hierarchie, archanděl či monarcha.

⁷³ VÍTKOVÁ, Zuzana. *Gnostický Adam: stvoření člověka a rajský příběh podle setovské mytologie*. Praha: Herrmann, 2017. ISBN 978-80-87054-51-2., s. 132.

⁷⁴ WINTER, David. *ABC křesťanství*. Praha: Česká biblická společnost, 2010. ISBN 978-80-87287-05-7., s. 17.

⁷⁵ [Srov.] WINTER, David. *ABC křesťanství*. Praha: Česká biblická společnost, 2010. ISBN 978-80-87287-05-7., s. 17.

⁷⁶ WINTER, David. *ABC křesťanství*. Praha: Česká biblická společnost, 2010. ISBN 978-80-87287-05-7., s. 20.

3.3 Role ženy a její poselství

Podle některých legend nebyla první ženou Adama Eva, ale Lilith. Mnohé prameny o ní mluví jako o ženě démona Samuela nebo také o hadu, který svedl Evu k hříchu. Ve zjevení svatého Jana je popisována jako smilnice, která ovládá draka a svádí krále.

Lilith představuje dívku „do větru“, která vládla chaotickým přírodním silám. V sumérských mýtech se o ní píše jako o démonu. Opustila Adama, utekla z ráje a rozhodla se vdát za démona a vládnout podsvětí.⁷⁷

Ikonografie ji popisuje jako krásnou dívku s dlouhými vlasy, se štíhlou postavou a andělskou tváří, která byla vášnivá a sexuálně náruživá, na základě toho byl její příběh z Bible vynechán. Jedná se o ženu, která byla nebezpečnou jak pro muže, tak ženy rodičky a jejich děti. Osamělé muže sváděla, těhotným ženám ubližovala a novorozence odnášela od jejich matek.⁷⁸

Příběh o Lilith jako první ženě je zachycen v apokryfním spise Alef-bet de-ben Sira, který pochází z 8.–10. století n. l. Vypráví se v něm o stvoření dvou lidí, nejdříve Adama, poté Lilith. Adam byl stvořen z prachu země a Lilith pouze z nečistot. To mělo vyjadřovat určitou podřízenost a submisivitu vůči Adamovi. Lilith se její postavení nelíbilo a začala si nárokovat rovnost v milostném vztahu. Vyslovila na základě zoufalství jméno Boží a z ráje se ztratila. Adam chtěl, aby se Lilith vrátila, ona ale odmítla a zůstala u Rudého moře. Bůh stvoří Adamovi jinou ženu, daleko poslušnější. Tou byla Eva, která byla stvořena z Adamova žebra.⁷⁹

Dnes se na Lilith díváme jinak a díky židovskému feminizmu se na ní pohlíží jako na obyčejnou ženu neobyčejných vlastností, která je hodná úcty. Příběh je nově převyprávěn v eseji od Judith Plaskow. Podle ní byli Adam a Lilith stvořeni rovnocenně, ale kvůli konfliktům Lilith od Adama odešla. Její místo zaujala Eva, se kterou byl Adam šťasten.

⁷⁷ [Srov.] DUBINOVÁ, Terezie. *Ženy v Bibli, ženy dnes: sborník přednášek z cyklu Terezie Dubinové, PhD. ve Vzdělávacím a kulturním centru Židovského muzea v Praze leden 2007 – leden 2008*. Praha: Židovské muzeum v Praze, 2008. ISBN 978-80-86889-69-6., s. 14.

⁷⁸ [Srov.] DUBINOVÁ, Terezie. *Ženy v Bibli, ženy dnes: sborník přednášek z cyklu Terezie Dubinové, PhD. ve Vzdělávacím a kulturním centru Židovského muzea v Praze leden 2007 – leden 2008*. Praha: Židovské muzeum v Praze, 2008. ISBN 978-80-86889-69-6., s. 14.

⁷⁹ [Srov.] DUBINOVÁ, Terezie. *Ženy v Bibli, ženy dnes: sborník přednášek z cyklu Terezie Dubinové, PhD. ve Vzdělávacím a kulturním centru Židovského muzea v Praze leden 2007 – leden 2008*. Praha: Židovské muzeum v Praze, 2008. ISBN 978-80-86889-69-6., s. 15.

Eva tolik spokojená nebyla, nicméně roli pomocnice a manželky přijala. Nejvíce jí vadil výjimečný vztah mezi Adamem a Bohem, neboť oba byli muži a tvořili vzájemné spojenectví, kterému se nedalo vzepřít.

Podobný vztah se vytvořil mezi Evou a Lilith. Příběh vypráví, že se odvážná Lilith chtěla vrátit do ráje a při této cestě se potkala s Evou. Obě se skamarádily a vzniklo mezi nimi sesterské pouto. Podle Evy byla Lilith silnou, krásnou a odvážnou ženou a její svobodu jí díky „zlaté klíče“ začala závidět. Obě se od sebe měly vzájemně co naučit a o čem si povídat. Společně se smály, plakaly i radovaly a tyto společné chvíle vyhledávaly. Příběh je zakončen strachem Adama a Boha z obou žen, z jejich společného návratu do ráje, neboť se tím údajně otevřou nové možnosti a vše se začne měnit. Tento příběh zbavuje Lilith její démonické podoby a negativního charakteru. Důraz je kladen na rovnocenný vztah v partnerství, je tím poukázáno, že Adam na něco takového nebyl připraven. V židovských diskusích se ženy přiklání k tomu, že nelze soudit, zda je Lilith zlá, nebo dobrá, na základě jejího životního stylu. Stejně tak nelze hodnotit přírodu, která se ve svých fázích průběžně a přirozeně mění před očima.⁸⁰

„Lilith je chápána jako symbol ženských sil a vlastností, které byly judaismem odsouzeny jako hříšné a systematicky v ženách potlačovány. Byly to: otevřené vyjadřování, odvaha, sebevědomí, vědomí vlastní síly, spojení s tělem a odtud smyslnost, vášnivé prožívání života, svobodná sexualita, sebekráslení pro svoji vlastní radost, volný pohyb a formování vlastního života dle svého přání a rozhodnutí na svoji vlastní zodpovědnost.“⁸¹

Kromě tvrzení v Bibli, že existuje pouze Bůh, se objevuje i názor, že Bůh měl k sobě Bohyni jako část sobě rovnou. Některá tvrzení jsou ještě odvážnější a Božstva představují jako ženský element a mužský, jenž je mu podřízený. Toto dogma je podpořeno archeologickými nálezy z paleolitické doby (asi 35 000–10 000 př. n. l.).⁸²

⁸⁰ [Srov.] DUBINOVÁ, Terezie. *Ženy v Bibli, ženy dnes: sborník přednášek z cyklu Terezie Dubinové, PhD. ve Vzdělávacím a kulturním centru Židovského muzea v Praze leden 2007 – leden 2008*. Praha: Židovské muzeum v Praze, 2008. ISBN 978-80-86889-69-6., s. 16.

⁸¹ DUBINOVÁ, Terezie. *Ženy v Bibli, ženy dnes: sborník přednášek z cyklu Terezie Dubinové, PhD. ve Vzdělávacím a kulturním centru Židovského muzea v Praze leden 2007 – leden 2008*. Praha: Židovské muzeum v Praze, 2008. ISBN 978-80-86889-69-6., s. 16.

⁸² [Srov.] BOWKER, John a Dušan ZBAVITEL. *Bůh a jeho proměny v dějinách náboženství*. Praha: Knižní klub, 2004. ISBN 80-242-1063-0., s. 32.

Dochovaly se sošky ženské postavy s velkými ňadry, těhotenským břichem a vaginou, tedy částmi, které jsou spjaty se zrozením nového života a jeho výživou. Tyto sošky se označovaly Venuše podle římské bohyně spojené se sexem a láskou.⁸³

Podle mnohých vykopávek z osad se nedochovaly žádné zbraně, ale pouze zemědělské nástroje. Tito lidé žili v míru a harmonii, přesto se dokázali ubránit nájezdníkům. „Nicméně je jak z artefaktů, tak z textů zřejmé, že Bohyni sesadil z trůnu do značné míry Bůh: v případě severní Indie mizí obrazy z údolí Indu skoro současně se zmizením Bohyně ve védách. Onen proces nahrazování pokračoval od raných dob a vytvořil dominantní mužské představy a charakteristiky Boha.”⁸⁴

Údajně kult uctívání Bohyně nevytizel, pouze se upozadil a čeká na znovuobjevení. S proroctvím o tomto boji a ukončení nadvlády zla přichází Janovo zjevení. Kapitola je nazvána Žena a šelma a oznamuje, jakým způsobem nastane pád Babylonu⁸⁵. V aforismu a symbolice je sice zastoupení ženy, a to údajně Lilith, nicméně prorocství popisuje boj mezi politikou, náboženstvím a společnostmi. Tento pád je předpovězen dvakrát, avšak podrobněji je popsán až v pozdějším znamení. Babylon představuje starý náboženský systém, který ke konci této etapy upadá. Poslední ranou je vyschnutí řeky Eufrat, čímž přestane mocnost světa podporovat tento zastaralý systém a obrátí se proti němu. Ve zjevení představuje Babylon „krátkodobou koalici draka, šelmy a falešného proroka. Každý z nich má svou vlastní historii, ale v době konce se spojí dohromady při podvádění a nátlaku”⁸⁶. Tyto náboženské síly, které se ve jménu zla spojí, se nakonec rozpadnou, neboť vytvoří vnitřní konflikt a zapříčiní rozpad tohoto náboženského spojení. „Obě skupiny jsou podvedeny stejným způsobem; nechají se ovládat Babylonem a mají z toho politické a ekonomické výhody.

⁸³ [Srov.] BOWKER, John a Dušan ZBAVITEL. *Bůh a jeho proměny v dějinách náboženství*. Praha: Knižní klub, 2004. ISBN 80-242-1063-0., s. 32.

⁸⁴ BOWKER, John a Dušan ZBAVITEL. *Bůh a jeho proměny v dějinách náboženství*. Praha: Knižní klub, 2004. ISBN 80-242-1063-0., s. 33.

⁸⁵ Babylón neboli Brána boží, bez diakritiky Babylon, řecky Βαβυλών, v Bibli též Babel, bylo město na dolním toku Eufratu v jižní Mezopotámii, v pozdějším období hlavní město Babylonie a Novobabylonské říše.

⁸⁶ STEFANOVIČ, Ranko. *Zjevení Janovo: průvodce knihou Zjevení*. Přeložil Michal SCHEJBAL, přeložil Jan JUSTRA. Praha: Advent-Orion, spol. s r.o., 2017. Bible pro dnešek. ISBN 978-80-7172-707-1., s. 205.

Zjevení nám říká, že v době konce se svět znovu sjednotí a náboženství bude vládnout způsobem, jak tomu bylo v době středověku. Přejde doba, kdy si lidstvo uvědomí své špatné rozhodnutí a obrátí se proti Babylonu. Ale to už bude příliš pozdě."⁸⁷

Žena, která je v proroctví nazývána smilnicí, je oděná jako královna, kterou má Bůh čili spravedlnost soudit za krev na jejích rukou. Její roucho je podobné veleknězi ze Starého zákona a ona má představovat tu, která odvádí svět od Boha, tu, kvůli níž zemřeli svatí pro své svědectví o Ježíši Kristu. „Tato skutečnost jasně spojuje Babylon doby konce se šelmou ze Zj 13, která představuje odpadlé středověké křesťanství západní Evropy vedené papežstvím, jež bylo zodpovědné za smrt milionů křesťanů pronásledovaných pro jejich věrnost evangelium. Přichází však čas, kdy bude Bůh tuto „velkou smilnici“ soudit a potrestá „krev svých otroků, která je na jejích rukou“ (Zj 17,1:19,2).“⁸⁸

V legendě svatého Jiří hraje roli ženy mladá dívka, která měla být obětována drakovi. Dle symboliky představuje čistotu duše a nevinnost, o kterou se pokoušelo zlo a jež byla jen díky Bohu a jeho „svěřenci“ Jiřímu ušetřena. Mladá princezna by v příběhu mohla představovat ženu mučednici, která byla ochotna naplnit své poselství skrze oběť pro dobro všech. Jejím protivníkem byl drak, jehož poháněla touha po záhubě, chaosu a utrpení. S pomocí Boží a bojovníka bylo zlo poraženo a opakovaně vyhrála odvaha a čistota duše nad zlem.

3.4 Ježíš Kristus

Kristus existuje ve všem, co jest.

(Řehoř z Nazianzu)

„Největší událostí v dějinách lidstva bylo narození Ježíše Krista. Narozením Ježíše z Panny Marie nám Bůh chtěl ukázat, že jeho jediný milovaný syn se narodí z čisté ženy. Neposkvrněný hříchem. Protože Bůh je nad přírodními zákony, není pro něho problém ani panenské početí. Tím chtěl ukázat světu svoji moc nad člověkem.“⁸⁹

⁸⁷ STEFANOVIČ, Ranko. *Zjevení Janovo: průvodce knihou Zjevení*. Přeložil Michal SCHEJBAL, přeložil Jan JUSTRA. Praha: Advent-Orion, spol. s r.o., 2017. Bible pro dnešek. ISBN 978-80-7172-707-1., s. 206.

⁸⁸ STEFANOVIČ, Ranko. *Zjevení Janovo: průvodce knihou Zjevení*. Přeložil Michal SCHEJBAL, přeložil Jan JUSTRA. Praha: Advent-Orion, spol. s r.o., 2017. Bible pro dnešek. ISBN 978-80-7172-707-1., s. 206.

⁸⁹ BAMI, Peter. *Bůh – Bráhma – Alláh, aneb, Co vám váš pan farář neřekne!* Bratislava: Eko-konzult, 1999. ISBN 80-88809-64-9., s. 16.

O Ježíši víme, že žil v Izraeli a narodil se ve městě Betlémě⁹⁰, které je blízké Jeruzalému. Přesné datum jeho narození není známo, ale slaví se v prosinci. Ježíšova Otce bychom našli na nebesích a jeho známým tvrzením je „Já a Otec jsme jedno“⁹¹. Ježíšův příchod byl dávno předpovězen ve svatém písmu, židé očekávali jeho příchod již po staletí. Jeho působení bylo čistě duchovní, nikoliv politické a mezi judaismem⁹² a křesťanstvím⁹³ vyvolalo roztržku. Židé ho jako mesiáše odmítali, zatímco křesťané byli přesvědčeni, že je vykoupil z jejich hříchů. Byl pro ně jádrem jejich kázání a okamžitě mu přidělili příjmení Christos (tj. Bohem pomazaný). Že byl mesiášem, se přesvědčili díky schopnostem, kterými disponoval. Krmil zástupy hladovějících, vyháněl demony, odpouštěl hříchy a kázal o příchodu božího království.⁹⁴

Sám se pokorně považoval za obyčejného člověka, který se ztotožnil se všemi lidskými bytostmi. Naproti tomu přišel jako mesiáš, aby vykoupil lidstvo z Adamova hříchu a lidem kolem ukazoval svůj jedinečný vztah k Bohu, ke svému otci, jediný opravdový vztah, který by měl upevňovat i obyčejný člověk. Důkazem největšího zázraku v Ježíšově životě je jeho smrt a znovuzkříšení. Večer před svojí smrtí se setkal se svými učedníky a při večeři je poučil o smyslu své nadcházející smrti. Po večeři se Ježíš modlil k Bohu a chvíli nato byl zatčen a předveden před velekněze, který měl rozhodnout o jeho osudu. Pilát Pontský pod nátlakem lidu rozhodl, že bude Ježíš ukřižován. Ježíš byl přibit na kříž, kde zemřel vyčerpáním a žízni. Tato událost si křesťané připomínají jako Velký pátek.⁹⁵

⁹⁰ Betlém je městem narození Ježíše Krista.

⁹¹ [Srov.] BAMI, Peter. *Bůh – Bráhma – Alláh, aneb, Co vám váš pan farář neřekne!* Bratislava: Eko-konzult, 1999. ISBN 80-88809-64-9., s. 21.

⁹² Judaismus je termín, který označuje náboženství židovského národa – Izraele. Do té doby se v křesťanském prostředí používaly pro víru židů obraty jako „izraelitská víra“, „židovská víra“ nebo „mojišská víra“.

⁹³ Křesťanství je abrahámovské, monoteistické, univerzální, historické, misijní náboženství soustředěné kolem života a učení Ježíše z Nazaretu, kterého chápe jako mesiáše, spasitele světa a Božího syna.

⁹⁴ [Srov.] KEENE, Michael a Dušan ZBAVITEL. *Světová náboženství*. Praha: Euromedia Group, 2003. ISBN 80-242-0983-7., s. 88.

⁹⁵ [Srov.] KEENE, Michael a Dušan ZBAVITEL. *Světová náboženství*. Praha: Euromedia Group, 2003. ISBN 80-242-0983-7., s. 88.

Ježíšovi následovníci požádali o jeho tělo, které bylo uloženo do hrobu a zde ponecháno. Hrob byl navštíven až po uplynutí tří dnů několika ženami. Kámen uzavírající hrob byl odvalen na stranu, hrob byl prázdný a ještě téhož dne se Ježíš objevil mezi svými učedníky živý a zdravý. Za čtyřicet dní se udál další zázrak v podobě nanebevstoupení Páně. Ježíš svým učedníkům zmizel z dohledu v nebi a přislíbil, že jim sešle pomocníka, Ducha svatého^{96, 97}

⁹⁶ Duch svatý je teologický pojem, který označuje v křesťanství jednu ze tří osob Nejsvětější Trojice, osobu odlišnou od Otce a Syna, zároveň však s nimi stejné podstaty.

⁹⁷ [Srov.] KEENE, Michael a Dušan ZBAVITEL. *Světová náboženství*. Praha: Euromedia Group, 2003. ISBN 80-242-0983-7., s. 93.

4 SVATÝ JIŘÍ

Svatý Jiří se narodil ve 3. století v Kappadokii⁹⁸ v Malé Asii za vlády císaře Konstantina I. „Svatý Jiří je jedním z nejznámějších mučedníků, ale historické údaje o jeho životě se nedochovaly a jeho legenda je natolik fantastická, že mnozí dokazovali, že nikdy neexistoval, že je pouhou pokřesťanštěnou postavou některého z pohanských mýtů. Od raných dob křesťanství byl uctíván jako patron vojáků a centrem jeho kultu byla Palestina, kde měl být koncem 3. nebo počátkem 4. stol. umučen.“⁹⁹

Svatý Jiří je patronem mnoha zemí, patří mezi ně Anglie, Německo, Rusko, Řecko, Portugalsko, Itálie, dále Benátek, vojáků, jezdců, zbrojírů, rytířských řádů, opevněných sídel, rolníků, horníků, sedláků, je ochránce proti pokušení, proti válečnému nebezpečí a ochránce stád.¹⁰⁰

„Centrem jeho kultu byla Palestina, odkud se jeho uctívání rychle šířilo. K roku 683 je například doloženo v Římě. Je uctíván všemi národy křesťanstva, v církvi katolické, pravoslavné i anglikánské. Na britských ostrovech byl vzýván již před příchodem Normanů v roce 1066. V roce 1222 prohlásil král Jindřich III. sv. Jiří zemským patronem Anglie a král Edward III. jej ustanovil ochráncem Podvazkového řádu¹⁰¹ ode dne jeho založení (19. leden 1350).“¹⁰²

S anglickou vlajkou je poprvé zobrazen v roce 1284 a za vlády Dmitrije Donského se stává patronem Moskvy. Jeho obraz drakobijce ve zbroji je přijat jako znak tohoto města.¹⁰³

⁹⁸ Kappadokie byl ve starověku název rozlehlého území, ležícího ve vnitrozemí Malé Asie v dnešním Turecku. V dobách Hérodota obývali Kappadokové oblast táhnoucí se od pohoří Taurus směrem na sever až k Pontu Euxinu.

⁹⁹ ATTWATER, Donald. *Slovník svatých*. 2., revid. a dopl. vyd. Přeložila Jitka MATĚJŮ. Vimperk: Papyrus, 1993. ISBN 80-85776-06-5., s. 213.

¹⁰⁰ [Srov.] RAVIK, Slavomír. *O světcích a patronech*. Praha: Levné knihy, 2006. ISBN 978-80-7309-343-3., s. 321.

¹⁰¹ Podvazkový řád (anglicky The Most Noble Order of the Garter) je rytířský řád Spojeného království Velké Británie a Severního Irsku založený kolem roku 1348 anglickým králem Eduardem III. Podvazek řádu se nosí pod kolenem levé nohy, královna pod levým loktem, rytíři dostávají navíc vedle šerpy, odznaku a hvězdy i řádový plášť. Řád má své sídlo v kapli sv. Jiří na Windsoru.

¹⁰² BUBEN, Milan, Rudolf KUČERA a Otakar Aleš KUKLA. *Svatí spojují národy: portréty evropských světců*. Praha: Panevropa Praha, 1994. ISBN 80-85846-00-4., s. 33

¹⁰³ [Srov.] BUBEN, Milan, Rudolf KUČERA a Otakar Aleš KUKLA. *Svatí spojují národy: portréty evropských světců*. Praha: Panevropa Praha, 1994. ISBN 80-85846-00-4., s. 33.

Jeho jméno je spojováno s příchodem jara. Pro Řeky byl svatý Jiří „velemučedníkem“, neboť to měl, jak se zdá, již v genech. Jeho otec zemřel též mučednickou smrtí a matka se se synem odstěhovala do Palestiny. Jiří se stal vojákem a získal vysokou hodnost. Při svém putování se v Nikomédii¹⁰⁴ setkal s Diokleciánem a vyjádřil znepokojení nad pronásledováním křesťanů.¹⁰⁵

Císaři se jeho vzdor nelíbil a nutil svatého Jiří, aby se své víry vzdal, ten ho odmítl slovy: „Císaři, co mi slibuješ, tím pohrdám, a čím mi hroziš, toho se nelekám.“¹⁰⁶

4.1 Život a poslání světce

Postupem času pojem světec vymizel, neboť moderní doba přestala vyžadovat hrdiny tohoto typu, a pozornost se přenesla spíše na hrdiny z filmových pláten. Nicméně touha po konání dobra a vítězství dobra nad zlem přetrvala i do dnešní doby, a tak se legendy staly inspiračním zdrojem a motivem pro mnoho odvětví kultury a umění. Obyčejný člověk si titul světce musel zasloužit mnohými útrapami, které dokládají starověké informační zdroje. Přesto se svatým nestal každý.

„Přívlastek *svatý* (lat. Sanctus, řec. Hagios) náleží v plném smyslu jen Bohu a o osobách, věcech a dějích můžeme říci, že jsou svaté, pokud jsou ve vztahu ke svatému Bohu nebo pokud jim Bůh dal či dává podíl na své svatosti.“¹⁰⁷ Může se jednat i o věci a obřady v případě, že jsou určeny ke svatým účelům a zasvěcení Bohu. Ke svatým věcem patří svatý Kříž¹⁰⁸, svatá Hostie¹⁰⁹ nebo mše svatá¹¹⁰, svaté přijímání¹¹¹. Skrze tyto věci je dokládána přítomnost Boží, resp. působení jeho syna Ježíše Krista, dále Svatá země¹¹² a Svaté město (tj. Palestina a Jeruzalém).

¹⁰⁴ Nikomédie bylo starověké město původně založené v 8. století př. n. l. jako megarská kolonie nazývaná Astakos.

¹⁰⁵ [Srov.] RAVIK, Slavomír. *O světcích a patronech*. Praha: Levné knihy, 2006. ISBN 978-80-7309-343-3., s. 323.

¹⁰⁶ RAVIK, Slavomír. *O světcích a patronech*. Praha: Levné knihy, 2006. ISBN 978-80-7309-343-3., s. 322.

¹⁰⁷ BUBEN, Milan, Rudolf KUČERA a Otakar Aleš KUKLA. *Svatí spojují národy: portréty evropských světců*. Praha: Panevropa Praha, 1994. ISBN 80-85846-00-4., s. 7.

¹⁰⁸ Svatý Kříž nebo Pravý kříž [1] je tradiční označení pro kříž, na němž byl ukřižován Ježíš Kristus.

¹⁰⁹ Hostie (z lat. hostia oběť, obětní zvíře) označuje v křesťanské tradici chléb připravený k bohoslužbě.

¹¹⁰ Mše, případně mše svatá, je v katolické církvi označení pro slavení eucharistické oběti, jehož součástí je zvěstování Božího slova a přijímání eucharistie.

¹¹¹ Svaté přijímání (latinsky communio, sdílení společného) je v katolické církvi část mše, při které se požívá (přijímá) posvěcený chléb a víno při slavení eucharistie. Církev vzešle z protestantské reformace tohoto pojmu užívají pro celý obřad večeře Páně.

¹¹² Svatá země (latinsky Terra Sancta) je jedním z expresivních názvů Izraele jakožto země, do níž vstoupili Židé po čtyřicetiletém putování pouští.

V případě osob užívá přívlastku „svatý“ papež¹¹³, který je korunován jako Svatý Otec nebo Jeho Svatost. Jeho služba je považována za svatou a službu lidem, neboť tady na Zemi zastupuje Krista. Většina lidí byla uznána za svaté až po své smrti. Sama církev dovoluje, dokonce přímo doporučuje světce následovat a také doufá v jejich přímluvu u Boha. „Svatí jsou příkladem a povzbuzením pro křesťany. Postupně se svatými stávaly osoby, které převyšovaly ostatní lidi v oddanosti Bohu a které byly veřejně uctívány, protože konaly a milovaly dobro a heroickým způsobem dosvědčily svou lásku ke Kristu příkladnou a obětavou službou svému bližnímu.“¹¹⁴

„Co se svatosti týče, výraz *světec* odpovídá latinskému pojmu *sanctus* a řeckému *hagios* a hebrejsky *kadeš*. Kdybychom chtěli vyhledat smysl těchto pojmů, měli bychom užít adjektiva *posvěcený*. Mezi klíčová slova překladu tohoto pojmosloví patří dozajista hrdinství a obětování. Koneckonců i nevěřící člověk nese svůj kříž a ví (jako kdysi Ježíš) o *své hodině*. Úcta k svatým je pak velmi blízká úctě, kterou pocítujeme vůči všem, kdož dobrovolně přijali smrt – pro druhé a pro lepší budoucnost.“¹¹⁵

Lidé na světce vzpomínali a po jejich smrti se za ně u Boha přimlouvali. Nad hrobem jim stavěli svatyně a sochy. Každým rokem na ně v bohoslužbách vzpomínali, skládali chvalozpěvy a již v římských katakombách se objevovaly nápisy: „Ora pro nobis“ (tj. Pros za nás). Ani o světcích se nedá říci, že byli po celý život dokonalí. Ani jejich životy se neobešly bez chyb a hříchů, mnohdy procházeli složitým vývojem, ale dokázali se kát, rozpoznat své omyly, dosáhli odpuštění, vytrvali ve víře, nakonec došli ke spáse. Jejich vysvobození a svatost lze považovat za dar Boží. Na straně druhé byli světci pomyslným mostem mezi Bohem a člověkem. A pokud jsme ochotni velebit jejich jméno, oni nás na oplátku ochraňují, přimlouvají se za nás a zastupují nás před Bohem.

Díky tomu se ze světců stávají patroni měst, obcí, řádů, rodů, institucí, mužů, žen apod. Před zlem a nepřítelem zvenčí nás ochrání domácí patroni, naopak patroni cizího původu nás ochrání před vnitřními konflikty. Do skupiny ochránců se řadí i bytosti éterické a to jsou archandělé¹¹⁶, poslové Boží (Michael, Gabriel, Rafael,

¹¹³ Papež (z lat. papa a řec. παπᾶς, papas, zdobrnělý výraz pro otce) je hlava katolické církve.

¹¹⁴ BUBEN, Milan, Rudolf KUČERA a Otakar Aleš KUKLA. *Svatí spojují národy: portréty evropských světců*. Praha: Panevropa Praha, 1994. ISBN 80-85846-00-4., s. 8.

¹¹⁵ RAVIK, Slavomír. *O světcích a patronech*. Praha: Levné knihy, 2006. ISBN 978-80-7309-343-3., s. 13.

¹¹⁶ Archanděl (z řeckého ἀρχή – arché vrchní nebo vedoucí a ἄγγελος – ángelos, posel) je v mnoha náboženských systémech anděl vyššího řádu. Andělé i archandělé jsou součástí monoteistických náboženských tradic křesťanství, judaismu, islámu či zoroastrismu.

Uriel a další). Za světce mohl být prohlášen kdokoliv bez ohledu na povolání nebo vlastnění majetku a ctění jejich památky znamená oslavování ctností velkých osobností.¹¹⁷

„Světce je lékem, poněvadž je protijedem. Právě proto je světce často mučedníkem; je mylně pokládán za jed, poněvadž jest protijedem. Obyčejně shledáme, že navrácí světu zdraví tím, že přehání to, co svět zanedbává, což rozhodně nebývá v každém věku totéž.“¹¹⁸

Dle slov Ravika hledá podvědomě každá generace svého světce, jehož by následovala. V tomto případě jim nedává to, co chtějí, ale to, co potřebují, a tak se stává největším paradoxem, že lidé bývají obráceni světcem, který se nejvíce odlišuje od společnosti.

Svatým se mohl člověk stát formou kanonizace, tedy svatořečení. To mělo svá pravidla, jež se v průběhu historie měnila. Někteří světci měli štěstí, že je korunovali na svaté ještě během jejich života a zůstala po nich legenda a tradice. Museli prokázat, že jejich život je prostoupen zázraky a „čistotou“. Proces kanonizace se začal považovat za legální kolem roku 1000 a byl povolen papežem.¹¹⁹

„Co se mučedníků týče, ti, kteří ještě nebyli uznáni, se nazývali „designati“, tedy označení, zatímco právně vyšetření se stali „označení“, čili „vindicati“.¹²⁰ Samotné procedury kanonizace¹²¹ a beatifikace¹²² bylo nutné upravovat, protože se na seznamu svatých objevovaly i mýtické postavy, případně svatí, kteří neexistovali. Pravidla se ustálila až v roce 1634 za Urbana VIII. (1623–1644), který vydal dekret na bližší prozkoumání světceho života. Celý proces vedla Kongregace svatořečení a dělil se do několika fází. V první části se jednalo o blahoslavení, při kterém byla vyjádřena úcta k světčům, jež mohla trvat až kolem sta let. Další fází byla kanonizace, jež patřila mezi přísnější kritéria, při kterých se hledaly a posuzovaly důkazy o tom, že byla daná osoba světcem.

¹¹⁷[Srov.] BUBEN, Milan, Rudolf KUČERA a Otakar Aleš KUKLA. *Svatí spojují národy: portréty evropských světčů*. Praha: Panevropa Praha, 1994. ISBN 80-85846-00-4., s. 14.

¹¹⁸ RAVIK, Slavomír. *O světčích a patronech*. Praha: Levné knihy, 2006. ISBN 978-80-7309-343-3., s. 14.

¹¹⁹[Srov.] RAVIK, Slavomír. *O světčích a patronech*. Praha: Levné knihy, 2006. ISBN 978-80-7309-343-3., s. 34.

¹²⁰ RAVIK, Slavomír. *O světčích a patronech*. Praha: Levné knihy, 2006. ISBN 978-80-7309-343-3., s. 34.

¹²¹ Kanonizace neboli svatořečení je v křesťanství proces prohlášení určitého člověka za svatého.

¹²² Prohlášení za blahoslaveného neboli beatifikace (z lat. beatus šťastný, blažený a facere učinit) je druhým stupněm kanonizačního procesu.

V konečné fázi byla v kostele nebo katedrále pořádána oslava na počest světce. Byly odhalovány obrazy a sochy spojené s osobou svatého a na jeho počest byl v kanonizační bule určen i den světcovy památky.

Při zpětném ohlédnutí se dají mnohé důkazy a legendy zpochybnit a nepředstavují důvěryhodný zdroj, neboť některá ze znamení jsou obyčejná a nepřinášejí důkaz o svatosti. Za důkaz Boha ale lze považovat náhlé uzdravení tzv. „posedlých“ lidí, kteří se ztratili v hlubině své psychiky, ale prošli peklem a za pomoci boží se uzdravili.

Můžeme rozlišit dva typy světců – mučedníky (martyry) a vyznavače (konfesory). Martyrové neboli mučedníci dosvědčili pravdu víry skrze oběť – vlastním životem. Život vyznavačů se dá taktéž považovat za svědectví o Kristu a ani jejich osud nebyl jednoduchý. Tito jedinci byli z pohledu církve hodni úcty díky své horlivosti ve víře, následování zbožnosti, zásluhám o církev a náboženství a ničím neposkvrněné ctnosti.

Ve větší míře se objevují první vyznavači v období císaře Konstantina kolem roku 313 a díky jeho ustanovení o větší toleranci křesťanského náboženství tím skončilo období pronásledování křesťanů a jejich zabíjení. Objevují se první odvážlivci, kteří učí o víře, asketové, kteří se nebojí položit za Krista svůj život, a vynikající biskupové, již věnují svůj život službě Bohu a lidem.

„Postupem doby vznikala jistá systematizace světců, přičemž Panna Maria¹²³, apoštolové¹²⁴ a evangelisté¹²⁵ byli uznáni na základě obecné shody. Tradičně existuje čtrnáct kategorií světců a světic:

- 1) apoštolové;
- 2) evangelisté;
- 3) papežové mučedníci (sv. Kliment I., sv. Kalixt I., sv. Sixtus II.);
- 4) papežové vyznavači (sv. Lev I., sv. Řehoř I.);
- 5) biskupové mučedníci (sv. Vojtěch, sv. Stanislav, sv. Blažej);
- 6) mučedníci, kteří nebyli biskupy (sv. Jan Nepomucký, sv. Václav, sv. Vít);
- 7) biskupové vyznavači (sv. Norbert, sv. Wolfgang, sv. Willigis);
- 8) učitelé církve (sv. Jan Zlatoústý, sv. Augustin, sv. Jeroným);

¹²³ Panna Maria je v křesťanství a islámu matka Ježíše z Nazareta, snoubenka tesaře Josefa.

¹²⁴ Apoštol (z řec. ἀπόστολος apostolos poslaný) je v křesťanském chápání ten, koho Ježíš Kristus vyslal, aby hlásal evangelium. V užším slova smyslu se jím rozumí Dvanáct Ježíšových učedníků, které „ustanovil, aby byli s ním, aby je posílal kázat s mocí vyhánět zlé duchy“ (Mk 3, 14–15).

¹²⁵ Jako evangelista je označován autor evangelia, konkrétně jednoho z evangelií kanonických. Z tradice jsou známi čtyři evangelisté podle stejného počtu novozákonních (kanonických) evangelií: Evangelium podle Matouše, Evangelium podle Marka, Evangelium podle Lukáše a Evangelium podle Jana.

- 9) vyznavači, kteří nebyli biskupy (sv. Ignác z Loyoly, sv. František z Pauly, sv. Antonín Paduánský);
- 10) opati (sv. Prokop, sv. Benedikt, sv. Romuald);
- 11) panny mučednice (sv. Tekla, sv. Lucie, sv. Markéta);
- 12) panny, které nebyly mučednicemi (sv. Scholastika, sv. Klára, sv. Anežka Česká);
- 13) svaté ženy (vdovy) mučednice (sv. Ludmila, sv. Sofia, sv. Felicitas);
- 14) svaté ženy (vdovy), které nebyly mučednicemi (sv. Hedvika, sv. Brigita, sv. Alžběta Durynská).

Tato kategorizace byla v současnosti opuštěna a pro účely liturgie jsou světcí rozlišováni na apoštoly, mučedníky, pastýře, učitele církve, panny, svaté muže, svaté ženy, popřípadě ještě na řeholníky a řeholnice, ty, kteří vynikali milosrdnými skutky a na vychovatele.¹²⁶ Přitom svatého Jiří řadíme do skupiny mučedníků, která se proslavila svou statečností a dobrým srdcem, když vyhrála v boji nad zlým drakem.

Jména světců se dochovala v oficiálním spise *Martyrologium Romanum*¹²⁷, který není ovšem úplný. Zaznamenává kolem čtyř tisíc jmen mučedníků, vyznavačů, papežů a biskupů. Ve spise je uvedeno místo narození či působení, data svátků a období, kdy žili. Existují i dokumenty, které zaznamenávají život a smrt mučedníků, kalendáře a spisy s legendami a životopisy světců. Díky dochovaným dokumentům se můžeme přesvědčit o tom, že životy světců nebyly jednoduché. Každého potkalo utrpení a mučení, pokud se vydal cestou „očisty“. Takovým příkladem může být svatý Vavřinec, který si i v posledních minutách svého života zachoval smysl pro humor. „Když se opékal na rožni jako obětní beránek, snášel muka s neskonalou trpělivostí, a když již měl tělo na jedné straně patřičně uškvařené, poradil popravčímu mistrovi: „Dejž mě obrátiti! Na této straně jsem již dosti upečen.“ A po chvíli dodal: „Nyní je tělo mé dostatečně upečeno; libo-li, jez.“¹²⁸

Navzdory krutosti, se kterou se lidé v tehdejší době setkávali, byly mučící metody legální praktikou po více než tři tisíce let a tvořily součást právních kodexů. Nejstarší dochovaná zmínka o těchto praktikách byla od egyptského básníka,

¹²⁶ BUBEN, Milan, Rudolf KUČERA a Otakar Aleš KUKLA. *Svatí spojují národy: portréty evropských světců*. Praha: Panevropa Praha, 1994. ISBN 80-85846-00-4., s. 9.

¹²⁷ *Martyrologium Romanum* (Římské martyrologium) je oficiální seznam světců uznávaných římskokatolickou církví.

¹²⁸ RAVIK, Slavomír. *O světcích a patronech*. Praha: Levné knihy, 2006. ISBN 978-80-7309-343-3., s. 24.

který vypráví, jak probíhalo mučení zajatců kolem roku 1300 př. n. l., aby se faraon Ramses II. dozvěděl o vojenském tažení a invazi na Egypt. Když měli váleční zajatci štěstí, čekala je okamžitá smrt, při větší smůle byli vzati do otroctví a čekal je dlouhý život plný útrap a mučení, neboť jako otroci byli vhodnými kandidáty a objekty pro potěšení trýznitelů.

V řeckých státech se mučení vyhnuli pouze svobodní občané a lidé s vyšším postavením dle civilního práva. Při soudních sporech bylo běžné nabízet své vlastní otroky k mučení jako kompenzaci a náhradu za vzniklé škody. Trestům za spiknutí se nevyhnuli ani lidé obvinění z čarodějnictví a používání kouzel proti císaři a do této kategorie patřili i všichni křesťané. Dokud Řím nepřijal křesťanství, byli všichni souzeni jako kacíři¹²⁹. Křesťané byli nuceni k zapření Krista a uznání svrchovanosti císaře. Vše dokládá kniha *Apogeticum* z doby kolem roku 193: „Jestliže jsou ostatní zločinci uznáni nevinnými, mučíš je, aby se přiznali. Křesťany mučíš, aby zapřeli ... Nicméně, kdyby to bylo něco špatného, měli bychom popřít naši vinu – a ty bys pak použil mučení k tomu, abys nás donutil to přiznat ... Předpokládáš, že jsme zločinci podle toho, že vyznáváme jméno Krista; a mučením se pokoušíš nás donutit zapřít naši víru, čímž nás nutíš popřít zločiny, z nichž jsi nás obvinil na prvním místě.“¹³⁰

Nejnámější knihou, která se zabývá životem a umučením světců, je *Legenda aurea* nebo Zlatá legenda od mnicha Jakuba de Voragin, která je považována za výjimečné dílo. Byla sepsána v šedesátých letech 13. století v Janově se záměrem vytvořit z ní příručku pro kázání. Bylo do ní shrnuto přes sto sedmdesát legend o obecně známých světcích, kteří jsou v církevním kalendáři. Autor se zároveň opírá i o fakta z legend. Díky jejímu poutavému obsahu i pro laickou veřejnost se kniha překládala i do národních jazyků, češtinu nevyjímaje.¹³¹

¹²⁹ Kacíř je zastánce náboženského názoru, který odklání od obecně uznávaného náboženského proudu.

¹³⁰ INNES, Brian. *Dějiny mučení*. Přeložil Magdaléna PECHOVÁ. Praha: Václav Svojtka & Co., 1999. ISBN 80-7237-127-4., s. 19.

¹³¹ [Srov.] JACOBUS DE VORAGINE a Anežka VIDMANOVÁ. *Legenda aurea*. 2., přeprac. vyd. Přeložil Václav BAHNÍK, přeložila Irena ZACHOVÁ. Praha: Vyšehrad, 1998. ISBN 80-7021-272-1., s. úvod.

4.2 Legenda aurea

„Požehnej, Pane! Slyšíce o velkém množství zázraků velemučedníka a divotvůrce Jiřího, chvalme a velebme Hospodina¹³², že tohoto přeslavného mučedníka vyvýšil a obdařil ho takovou milostí. Od věků nebylo slýcháno o tak velkém zázraku, jaký učinil náš blahoslavený*. Či snad byl někdy někdo svědkem něčeho podobného?“¹³³

Podle legendy bylo jedno město zvané Lasia, kterému vládl velice krutý a nemilosrdný král Selbios. Všem, kdo věřili v Krista, byl schopný bez milosti ublížit, a proto ho Kristus za své chování potrestal drakem, který se usadil za městem v močále. Každý den se drak vypravil do města a žral tamní obyvatele. Král proti drakovi bojoval, ale všechna snaha byla marná. Království chřadlo a rmoutilo se. Lidé nebyli ochotni se města vzdát, a tak byla postupně obětována většina obyvatel. Strašlivá smrt potkala prvně děti a postupně došla řada i na krále, který se rozhodl obětovat svoji jedinou dceru. Se slzami v očích se s ní loučil a v posledních minutách prosil za odpuštění a nabízel bohatství za spásu města. Tehdy se milosrdný Bůh slitoval a skrze velemučedníka Jiřího seslal znamení.¹³⁴ Svatý Jiří jel náhodou kolem a uviděl smutnou princeznu, u které se zastavil a vypytał se, co se jí stalo. Princezna vyličila svoje trápení a Jiří jí ve jménu Krista nabídl svou pomoc.

„Když mu tedy všechno vyložila, řekl Jiří: ‚Dívenko, neboj se, protože já ti ve jménu Krista pomohu.‘ Ona odpověděla: ‚Dobrý vojáku, jen si pospěš zachránit sám sebe, abys nezahynul se mnou! Vždyť stačí, zahynu-li sama; mne totiž vysvobodit nemůžeš a zahynul bys se mnou.‘“¹³⁵

Příběh pokračuje, když se drak vynořil z jezera a nebezpečně se blížil ke svatému Jiří, byl rozhodnutý ho sežrat.

¹³² Hospodin je české historické pojmenování křesťanského Boha. Toto jméno je odvozeno ze Starého zákona a názvů Jehova nebo Jahve.

¹³³ BLÁHOVÁ, Emilie. *Byzantské legendy: výběr textů ze IV.-XII. století*. Červený Kostelec: Pavel Mervart, 2007. Pro Oriente: dědictví křesťanského Východu. ISBN 978-80-86818-49-8., s. 192.

¹³⁴ [Srov.] BLÁHOVÁ, Emilie. *Byzantské legendy: výběr textů ze IV.-XII. století*. Červený Kostelec: Pavel Mervart, 2007. Pro Oriente: dědictví křesťanského Východu. ISBN 978-80-86818-49-8., s. 193.

¹³⁵ JACOBUS DE VORAGINE a Anežka VIDMANOVÁ. *Legenda aurea*. 2., přeprac. vyd. Přeložil Václav BAHNÍK, přeložila Irena ZACHOVÁ. Praha: Vyšehrad, 1998. ISBN 80-7021-272-1., s. 157

„Tu nasedl Jiří na koně, pokřižoval se, odvážně zaútočil na draka blížícího se k němu, mocně se rozmáchl kopím a odporučil se do vůle Boží. Draka vážně zranil, srazil ho k zemi a řekl dívce: ‚Neváhej, dívko, a hod’ mu na krk svůj pás.‘ Když učinila, drak šel za ní jako nejkrotší pes.“¹³⁶

Princezna si draka na vodítku vedla přímo do města a lidé se rozbíhali do všech stran zděšení, že zemřou. Svatý Jiří je ubezpečil, že ho posílá samotný Pán zbavit je pokuty, kterou drakovi museli platit. Podmínkou bylo přijmout Krista a nechat se pokřtít. Poté draka před zraky všech zabil. „Nebojte se, stůjte a patřte na slávu Nejvyššího* a uvěřte v pravého Boha, našeho Pána Ježíše Krista, a já draka zabiju!“ Král i celé město začali provolávat: „Věříme v Otce i svatého Ducha, v Trojici nerozdílnou a jedné podstaty.“ Uslyšev světec ta slova, tasil meč a draka zabil.“¹³⁷

Dívka se vrátila do království a lid se obrátil na víru. Do patnácti dnů byl pokřtěn král, jeho sloužící i všechen lid. Král nechal na počest svatého Jiří vystavět chrám, ve kterém začal téct zázračný pramen. Po tomto zázraku všichni uvěřili v Pána a Jiří věděl, že ho ve městě nebude dále třeba. Co měl, to rozdal chudým, rozloučil se s králem a vydal se na svou pouť.¹³⁸

Na své cestě se setkal s krutovládou císaře Daciana, který byl místodržitelem provincie¹³⁹. Během pronásledování křesťanů bylo popraveno a mučeno kolem sedmnácti tisíc lidí. Svatý Jiří z toho byl zdrcen, a proto se rozhodl proti takové tyranii zasáhnout. Oblékl si prostý šat a se slovy: „Všichni pohanští bohové jsou démoni, avšak náš Pán stvořil nebe!“ předstoupil před místodržitele. Daciánovi se jeho vzdor nelíbil, a tak se ho snažil získat na svoji stranu, což se mu nepovedlo. *Legenda Aurea*¹⁴⁰ popisuje muka, která musel svatý Jiří vytrpět.

„Když místodržitel nebyl schopen získat ho na svou stranu, poručil posadit ho na dřevěného koně a rozdrásat jeho údy jeden po druhém železnými drápy, nadto přiložit k jeho bokům pochodně a potírat solí jeho rány, jimiž vyhrézávaly vnitřnosti. Té noci se Jiřímu zjevil Pán v oslňujícím světle a sladce ho utěšoval,

¹³⁶ JACOBUS DE VORAGINE a Anežka VIDMANOVÁ. *Legenda aurea*. 2., přeprac. vyd. Přeložil Václav BAHNÍK, přeložila Irena ZACHOVÁ. Praha: Vyšehrad, 1998. ISBN 80-7021-272-1., s. 157

¹³⁷ BLÁHOVÁ, Emilie. *Byzantské legendy: výběr textů ze IV.-XII. století*. Červený Kostelec: Pavel Mervart, 2007. Pro Oriente: dědictví křesťanského Východu. ISBN 978-80-86818-49-8., s. 193.

¹³⁸[Srov.] BLÁHOVÁ, Emilie. *Byzantské legendy: výběr textů ze IV.-XII. století*. Červený Kostelec: Pavel Mervart, 2007. Pro Oriente: dědictví křesťanského Východu. ISBN 978-80-86818-49-8., s. 193.

¹³⁹ Provincie (z latinského provincia = zóna vlivu; pl. provinciae) je územní správní celek. Původně se jednalo ve starověkém Římě o oblast působení římských úředníků, později o územní správní jednotku. V pozdní latině je to také obecné označení různých územních celků.

¹⁴⁰ Zlatá legenda (latinsky *Legenda aurea*) je středověká sbírka životopisů svatých (tzv. hagiografií, tj. životopisů bez zázraků), legend (tj. životopisů se zázraky) a traktátů k církevním svátkům.

a jeho zjevení a jako med sladké oslovení Jiřího tak posílilo, že svá muka považoval za nic.¹⁴¹ Podle zdrojů se musel svatý Jiří podrobit otrávenému vínu, mučení na kole a koupeli v lázni z roztaveného olova. I tak ale přežil, své víry se nevzdal a odevzdaně přijímal muka, dokud se i manželka Daciána neobrátila na víru.

„Následujícího dne byl Jiří odsouzen, aby byl vlečen přes celé město a potom štat. Prosil Pána, aby každý, kdo se bude dovolávat jeho pomoci, dosáhl splnění své prosby. Ozval se hlas z nebe a ujistil jej, že se stane, jak prosí. Když skončil svou modlitbu, bylo jeho umučení dokonáno stětím hlavy za císaře Diokleciána a Maximiána, kteří začali vládnout asi léta Páně dvoustého sedmého. Když se Dacian vracel z místa popravky do paláce, spadl oheň z nebe a spálil jej i s jeho služebníky.“¹⁴²

Posledním zázrakem bylo zjevení svatého Jiří knězi, kterému sdělil, že je velitelem křesťanů, ať vezmou jeho ostatky do Jeruzaléma, aby tam byl s nimi. V boji doprovázel vojsko skrze znamení, ať se nebojí a dobyjí město Jeruzalém.¹⁴³

¹⁴¹ JACOBUS DE VORAGINE a Anežka VIDMANOVÁ. *Legenda aurea*. 2., přeprac. vyd. Přeložil Václav BAHNÍK, přeložila Irena ZACHOVÁ. Praha: Vyšehrad, 1998. ISBN 80-7021-272-1., s. 193

¹⁴² JACOBUS DE VORAGINE a Anežka VIDMANOVÁ. *Legenda aurea*. 2., přeprac. vyd. Přeložil Václav BAHNÍK, přeložila Irena ZACHOVÁ. Praha: Vyšehrad, 1998. ISBN 80-7021-272-1., s. 160

¹⁴³ [Srov.] JACOBUS DE VORAGINE a Anežka VIDMANOVÁ. *Legenda aurea*. 2., přeprac. vyd. Přeložil Václav BAHNÍK, přeložila Irena ZACHOVÁ. Praha: Vyšehrad, 1998. ISBN 80-7021-272-1., s. 160

5 NÁMĚT SVATÉHO JIŘÍ

Legenda svatého Jiří se stala inspiračním zdrojem pro mnoho umělců díky motivu boje rytíře s drakem a také díky vítězství dobra nad zlem. Americký spisovatel Herman Menville zastává názor, že svatojiřská legenda se dá stylizovat i do podoby lovu na velryby. Ve svém díle *Bílá velryba* píše: „O tomto draku se domnívám, že to byla velryba, neboť v mnohých starých kronikách jsou velryby a draci divně pomícháni a často se navzájem zastupují. Jsi jako lev vod a jako drak moře,“ praví Ezechiel, míně tím zřejmě velrybu – vždyť některá vydání bible přímo tohoto slova užívají. Kromě toho by hrdinskému činu svatého Jiří ubylo mnoho slávy, kdyby se byl utkal jen s lezoucím plazem pozemským, místo aby bojoval s velkou obludou hlubin. Hada může zabít kdokoliv, ale jen Perseus, svatý Jiří a Coffin mají odvahu pustit se neohroženě do velryby.“¹⁴⁴

„A uvážíme-li, že tak jako v případě Perseově mohla velryba svatého Jiří vylézt z moře na pobřeží, a pomyslíme-li, že zvíře, na kterém jel svatý Jiří, mohl být jenom velký tuleň nebo mrož; přihlédneme-li k tomu ke všemu, nebude se zdát nijak neslučitelné s posvátnou legendou a s nejstaršími kresbami této scény, když budeme tak zvaného draka pokládat jen a jen za samého velkého leviatana.“¹⁴⁵

Podle Slavomíra Ravika jsou svatí dobrým příkladem a inspiračním zdrojem, což se odrazilo především v umělecké tvorbě. Stali se dobrými předlohami pro italské renesanční umělce, jako byli Donatello, Della Robia, Caravaggio, Rembrandt, Raffael a další, kteří zvěčnili jejich slávu.¹⁴⁶

K tomu, aby se světci lépe identifikovali, sloužily atributy, které doprovázely a nepřímo zajišťovaly rozpoznání konkrétního světce. „Společnými atributy¹⁴⁷ bývají kříž (náboženská horlivost), palma (mučednictví) či kniha (proroci, evangelisté, apoštolové, učitelé církve). Vedle toho existuje ještě řada individuálních atributů, které slouží pro rozlišování. Bývají to nástroje umučení, symboly odvozené z událostí světceva života. Svatost blahoslavených a svatých

¹⁴⁴ MELVILLE, Herman. *Bílá velryba*. Překlad Stanislav Václav Klíma. Praha: Družstevní práce, 1947., Kapitola LXXXII.

¹⁴⁵ MELVILLE, Herman. *Bílá velryba*. Překlad Stanislav Václav Klíma. Praha: Družstevní práce, 1947., Kapitola LXXXII.

¹⁴⁶ [Srov.] RAVIK, Slavomír. *O světcích a patronech*. Praha: Levné knihy, 2006. ISBN 978-80-7309-343-3., s. 11.

¹⁴⁷ Atribut (z lat. ad-tribuere, přidělovat, připisovat, přisuzovat) je rozlišovací rys, podstatná vlastnost nějakého objektu.

je vyjádřena zpravidla svatozáří¹⁴⁸. V křesťanské ikonografii se od 4. století objevuje kolem hlavy Krista a od 5. století u Panny Marie, apoštolů a svatých. Svatozáří je buď aureola, která se znázorňuje jako zlatý vyplněný kruh za hlavou světce, nebo nimbus, který tvoří zářící věnec (prstenec) kolem hlavy nebo nad ní.¹⁴⁹ Pouze u Panny Marie se setkáváme s výjimkou, její hlavu zdobí dvanáct hvězd uspořádaných do kruhu, dále se u Krista využívá osvětlení celé postavy ve tvaru elipsy (mandorla).

I u svatého Jiří se v umělecké tvorbě setkáváme se svatozáří kolem jeho hlavy, která poukazuje na post světce. Je zobrazován jako jezdec na koni s dlouhým kopím, jímž probodává draka, ale také jako pěšák probodávající draka, mnohdy stojící jednou nohou na jeho krku.

V zadní části většiny obrazů a iluminací najdeme princeznu, která boji přihlíží a s napětím v tváři a modlitbou na rtech doufá ve vítězství Jiřího. Souboj se odehrává na skále za královstvím, kde měla být dívka obětována drakovi. Jiří statečně pobízí svého bělouše k útoku proti nepříteli, kůň se vzpírá a Jiří má možnost zasadit drakovi do krku smrtelnou ránu. Mladého jezdce zdobí stříbrná zbroj s přilbicí a červeným pláštěm, v ruce drží kopí. Drak je v umělecké tvorbě zobrazován v předním plánu a většinou se svíjí pod kopyty koně. Je tím vyjádřen submisivní až poraženecký postoj vůči hrdinovi, který naopak v příběhu dominuje a vítězí. Příběh zobrazuje boj mezi zlem a dobrem, v němž představuje svatý Jiří zástupce dobra svojí statečností a drak zastávce zla, který ohrožuje město a lid. Hlavními atributy svatého Jiří je drak, kůň a kolo.

Drak

V biblické mytologii je symbolem chaosu, ostražitosti a mnohdy je zaměňován s hadem. V některých částech světa je považován za bezbožnou bytost, která je Božím protivníkem. Je spojován s červenou barvou a jeho sedm hlav a deset rohů z něj dělá skutečné monstrum.

„Ocasem smetl třetinu hvězd z nebe a svrhl je na zem. A drak se postavil před ženu, a pohltil její dítě, jakmile se narodí. (Zj 12,4) ‚Žena oděná sluncem‘ symbolizuje Boží obec, později vztahovali toto místo i na Marii. Michael a jeho

¹⁴⁸ Svatozář je v uměleckých dílech ztvárnění světla nejčastěji ve tvaru kruhu nebo kružnice vyskytující se za hlavou určité postavy. Zdobí především svaté, anděly, ale též některé vládcy, apoštoly, proroky, papeže a významné hrdiny. Svatozáře se používaly v ikonografii různých náboženství z různých míst i období.

¹⁴⁹ BUBEN, Milan, Rudolf KUČERA a Otakar Aleš KUKLA. *Svatí spojují národy: portréty evropských světců*. Praha: Panevropa Praha, 1994. ISBN 80-85846-00-4., s. 13.

andělé se utkali s drakem. „A veliký drak, ten dávný had, zvaný ďábel a satan... byl svržen na zem. (Zj 12,9) Aby nespádal národy, je drak, uvržen do propasti a na tisíc let spoután (Zj 20,2); ještě naposledy propuštěn, bude definitivně navěky uvržen do jezera, kde hoří síra (Zj 20,10)“.¹⁵⁰

Až později ve středověku se setkáme s ucelenějším popisem draka. Jedná se o šupinatého ještěra s křídly a hlavou krokodýla. Jeho sedm hlav představuje sedm hříchů.

Bílý kůň

Bílá barva je spojována s čistotou a dokonalostí. V křesťanství vyjadřuje pochopení a ochranu a náleží božstvu světla. „Kůň je obrazem bojechtivosti a pýchy. Kůň je strojen pro den boje, ale vítězství je u Hospodina“ (Př 21, 31).¹⁵¹

Kolo

„Kolo je jedním z nejstarších symbolů Slunce; jednak proto, že si člověk myslel, že Slunce jezdí po obloze ve voze se zlatými koly, jednak proto, že si představoval pohyb hvězd v kruhové dráze. Kolo však může zřejmě také znamenat sluneční dráhu rozdělenou do čtyř částí a je tak – ve shodě s příbuzným kruhovým symbolem – pravzorem kosmu.“¹⁵² Kolo může být taktéž symbolem zavřeného ráje, symbolem čtyř ročních období anebo obrazem Božství.

Dívka

Dívka představuje v příběhu o svatém Jiří čistotu a laskavost. Je ztělesněním duše, o kterou se pokouší zlo, ale díky rytíři je vysvobozena ze spárů draka. V ikonografii představuje pannu mučednici nebo také pannu Marii.

¹⁵⁰ LURKER, Manfred. *Slovník biblických obrazů a symbolů*. Přeložila Růžena DOSTÁLOVÁ. Praha: Vyšehrad, 1999. ISBN 80-7021-254-3., s. 54.

¹⁵¹ LURKER, Manfred. *Slovník biblických obrazů a symbolů*. Přeložila Růžena DOSTÁLOVÁ. Praha: Vyšehrad, 1999. ISBN 80-7021-254-3., s. 125.

¹⁵² LURKER, Manfred. *Slovník biblických obrazů a symbolů*. Přeložila Růžena DOSTÁLOVÁ. Praha: Vyšehrad, 1999. ISBN 80-7021-254-3., s. 106.

II. PRAKTICKÁ ČÁST

6 MOTIVACE A PŘÍPRAVA KONCEPCE

Svatojiřská legenda není jen legendou, je příběhem o dobru a zlu, o podstatě a fungování světa a lidské bytosti, která může přispět svými činy k rovnováze, nebo chaosu. Dnešní doba postrádá hrdiny tohoto typu, proto mi byl osobně tento příběh dobrou motivací pro jeho bližší studium.

Příběh svatého Jiří nám připomíná, jak jsou hrdinové nezbytní. Dokážou vystoupit z řad obecnstva a postavit se na správnou stranu a bojovat za to, co je dobré. Během úvah, zda se tomuto tématu věnovat, jsem se ptala sebe i ostatních, jestli jsou hrdinové důležití a proč. Pro většinu lidí jsou dokonce nezbytní, neboť nám dávají vzor a naději. Ukazují nám cestu a připomínají ideál, k němuž bychom rádi jednou v životě dospěli.

Pro někoho je hrdina ztělesněním optimismu, humoru a lidskosti. Někdo považuje za hrdiny poctivce, pracanty a vzdělance a někdo oceňuje hrdinu jako člověka, který hájí ctnosti, je mu svatá čest a dokáže upřednostnit zájmy obecného dobra před svými.

V první fázi jsem hledala obecné informace o životě světce svatého Jiří a následně památky z renesančního období. Abych lépe porozuměla svatojiřské legendě a mohla ji správně interpretovat, pracovala jsem s knihou *Legenda aurea* a následně i s *Biblií*, kde jsem měla možnost příběh lépe chápat do hloubky. Bible mi poskytla příběh o počátku stvoření, vysvětlila vznik konfliktu boje mezi dobrem a zlem a následně jsem ve studiu pokračovala úvahou, jakou roli hrála v celém poselství žena, neboť příběh nepřímo odkazuje na to, že její vliv byl mnohem větší, než se zdá.

Po získání dostatečného množství teoretického materiálu jsem začala kreslit skici a návrhy pro realizaci praktické části. Kreslila jsem jednotlivé části postavy rytíře, draka a některé detaily, které by mi mohly činit problémy.

Při návrzích jsem vycházela z motivu pěšáka a jezdce na koni, který zabíjí draka. Stojící postavu jsem převzala ze sochy, která se nachází v Chebu a je součástí zámeckého schodiště (viz Příloha I. obr. 10). Jako motiv pro jezdce na koni mi posloužil reliéf z Benátek, který je umístěn ve štítu jednoho z domů (viz Příloha I, obr. 5).

7 REALIZACE A VÝTVARNÉ POJETÍ

K realizaci reliéfů posloužily skici a obrázková dokumentace k oběma památkám (viz Příloha II, obr. 16 a 17). V první fázi bylo úkolem vytvořit z keramické hlíny jeden centimetr silný plát umístěný na dřevěné desce. Špachtlí byly na hlíně naznačeny první důležité osy a proporce. Postupným přidáváním a modelováním vznikl reliéf o výšce kolem půl centimetru (viz Příloha II, obr. 18 a 19).

Reliéfy z keramické hlíny byly vymodelovány o velikosti okolo cca 20 × 30 cm. Po dokončení se nechali na den zavadnout a následoval proces odlití do sádrové formy. Kolem hliněného reliéfu bylo vytvořeno dřevěné bednění, kam se nalila sádra. Výška sádrové formy byla cca 3 cm. Po sejmutí formy byla sádra očištěna a ponechána na schnutí po dobu dvou týdnů (viz Příloha II, obr. 20 a 21).

Po uplynutí stávající doby se připravila ručním mixérem namixovaná hmota z porcelánového papírmaše. Hmota obsahovala porcelán a balicí papír, který byl málo klížený. Hmota byla míchána v poměru 4:1, a to čtyři kila porcelánu na jedno kilo balicího papíru. Porcelán pocházel z Francie –adresa: Imerys Tableware France – 1 rue Jeane d' Albret, 87700 Aix – sur – Vienne, France, odkaz: www.imerys-ceramics.com. Ruční papír byl použit obyčejný, nicméně málo klížený. Tato kombinace a technika je poměrně ojedinělá, nicméně keramiky může být známá i v kombinaci hlíny a papíru. Porcelán je při samostatném užití velice křehký a v použití s papírem se mnohem lépe zpracovává, neboť je ohebný. Při lití porcelánové hmoty do sádrové formy se po odsátí nadbytečné vody vytvářel měkký střep.

Hmota se postupně vrstvila na sebe a vytvořila rovnoměrně sjednocenou plochu o tloušťce 1 cm. Procesu schnutí pomohlo využití fénu, díky kterému se papírmaše sám po okrajích odloupl od sádrové formy. Následné sejmutí bylo jednoduché a díky papíru přidanému do porcelánu poměrně snadné. Výsledný porcelánový papírmaše se dohlazoval štětcem s vodou, aby byly zaretušovány nedokonalosti (viz Příloha II, obr. 22 a 23).

Reliéf z keramické hlíny a reliéf z porcelánového papírmaše byl odkryt a ponechán na schnutí a připraven k pálení. Výrobky z hlíny budou vysušeny na vzduchu a poté se vypalují v peci při teplotě 900 °C. Glazované výrobky a porcelán se vysuší a projdou výpalem při teplotě 1300–1600 °C. Papír v porcelánu se teplotou vypálí a vznikne jedinečná struktura. Vypálený předmět se nechává pomalu vychladnout, při rychlé, chladnutí by došlo k popraskání.

Porcelánové artefakty se dodatečně zdobí nanášením suspenzí oxidů kovů, které po dalším vypálení dají žádaný barevný odstín. V případě docílení křídově bílého efektu se porcelán ponechá bez nanesení suspenzí.

ZÁVĚR

V době, kdy svatojiřská legenda vznikala, měla za cíl poučit a vzdělávat společnost. Hlavním motivem byl svatý Jiří bojující s drakem. Tato legenda oslovila mnoho umělců a v době renesanční se stala poměrně často zobrazovaným námětem. Na českém území se objevila v pozdějším období díky obchodním výpravám a reliéfům rodiny della Robbia, které se z Itálie šířily do celé Evropy. V Čechách po sobě svatojiřská legenda zanechala více stop, než by se na první pohled zdálo. Největším odkazem, který byl na počest svatého Jiří vybudován, je Muzeum sv. Jiří na Konopišti, kde se nachází okolo 808 exponátů. Nejstarší malbu svatojiřské legendy bychom našli na zámku v Jindřichově Hradci. Objednal si ji Oldřich III. z Hradce, vymalována byla v době křížových výprav. Svatý Jiří posloužil jako předloha pro sochu svatého Václava na Václavském náměstí v Praze. Sousoší je nejen symbolem české státnosti, ale též jakýmsi imperativně zdviženým prstem, ukazujícím na nezbytnost uchování základních kulturních a duchovních hodnot národa.

Cílem diplomové práce „Svatojiřská legenda a její odraz v porcelánovém papírmaše“ bylo prozkoumání svatojiřské legendy z pohledu křesťanské věrouky, ikonografie a její zpracování v době renesanční a na základě teoretického podkladu byla vytvořena svatojiřská legenda technikou porcelánového papírmaše.

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

Knižní zdroje

- [1] AMBALU, Shulamit et al. *Knihá náboženství*. Přeložil Jaroslav HOFMANN. Praha: Knižní klub, 2015. Universum. ISBN 978-80-242-5179-0.
- [2] ATTWATER, Donald. *Slovník svatých*. 2., revid. a dopl. vyd. Přeložila Jitka MATĚJŮ. Vimperk: Papyrus, 1993. ISBN 80-85776-06-5.
- [3] BAMI, Peter. *Bůh – Bráhma – Alláh, aneb, Co vám váš pan farář neřekne!*. Bratislava: Eko-konzult, 1999. ISBN 80-88809-64-9.
- [4] BLÁHOVÁ, Emilie. *Byzantské legendy: výběr textů ze IV.-XII. století*. Červený Kostelec: Pavel Mervart, 2007. Pro Oriente: dědictví křesťanského Východu. ISBN 978-80-86818-49-8.
- [5] BOËLLE-ROUSSET, Cathy et al. Klíč k náboženství: srovnání čtyř největších světových náboženství = Klíč k náboženství: co mají společného judaismus, křesťanství, islám a buddhismus? (Variant). Praha: Albatros, 2006. Klíč [Albatros, edice]. ISBN 80-00-01679-6.
- [6] BOWKER, John a Dušan ZBAVITEL. *Bůh a jeho proměny v dějinách náboženství*. Praha: Knižní klub, 2004. ISBN 80-242-1063-0., s. 32.
- [7] BUBEN, Milan, Rudolf KUČERA a Otakar Aleš KUKLA. *Svatí spojují národy: portréty evropských světců*. Praha: Panevropa Praha, 1994. ISBN 80-85846-00-4.
- [8] BURCKHARDT, Jacob Christoph. *Kultura renesance v Itálii*. Praha: Rybka, 2013. ISBN 978-80-87067-08-6.
- [9] COLE, Alison. *Renesance*. Přeložila Monika VOSKOVÁ. Bratislava: PERFEKT, 1995. ISBN 80-8046-009-4.
- [10] DUBINOVÁ, Terezie. *Ženy v Bibli, ženy dnes: sborník přednášek z cyklu Terezie Dubinové, PhD. ve Vzdělávacím a kulturním centru Židovského muzea v Praze leden 2007 – leden 2008*. Praha: Židovské muzeum v Praze, 2008. ISBN 978-80-86889-69-6.
- [11] DUDYCHA, Jiří a Alena VONDRUŠKOVÁ. *Keramika III: reliéfy [7 originálních technik]*. Praha: Grada, 2007. Šikovní ruce (Grada). ISBN 978-80-247-1638-1.
- [12] FOX, Mathew. *Příchod kosmického Krista: uzdravení Matky Země a počátek globální renesance*. Přeložila Eva LAJKEPOVÁ. Brno: CDK Centrum pro studium demokracie a kultury, 2004. Spiritualita [CDK, edice]. ISBN 80-7325-028-4.

- [13] FRANCASTEL, Pierre. *Malířství a společnost: výtvarný prostor od renesance ke kubismu*. Přeložila Jana SPOUSTOVÁ. Praha: Barrister & Principal, 2003. Dějiny a teorie umění. ISBN 80-86598-49-7.
- [14] GARIN, E. *Renesanční člověk a jeho svět*. Přeložila Jiřina NĚMCOVÁ. Praha: Vyšehrad, 2003. Člověk a jeho svět [Vyšehrad]. ISBN 80-7021-653-0.
- [15] HOCKNEY, David. *Tajemství starých mistrů*. Přeložila Kateřina KUBÍČKOVÁ-ZVELEBILOVÁ. Praha: Slovart, 2003. ISBN 80-7209-474-2.
- [16] INNES, Brian. *Dějiny mučení*. Přeložila Magdaléna PECHOVÁ. Praha: Václav Svojtka & Co., 1999. ISBN 80-7237-127-4.
- [17] JACOBUS DE VORAGINE a Anežka VIDMANOVÁ. *Legenda aurea*. 2., přeprac. vyd. Přeložil Václav BAHNÍK a Irena ZACHOVÁ. Praha: Vyšehrad, 1998. ISBN 80-7021-272-1.
- [18] JOHNSON, Paul. *Dějiny renesance*. Brno: Barrister & Principal, 2004. ISBN 80-86598-68-3.
- [19] KEENE, Michael a Dušan ZBAVITEL. *Světová náboženství*. Praha: Euromedia Group, 2003. ISBN 80-242-0983-7.
- [20] KENNER, T. A. *Symboly a jejich skrytý význam: záhadný smysl a zapomenutý původ znamení a symbolů v moderním světě*. Přeložila Květa PALOWSKÁ, přeložil Blahoslav MIKOLÁŠEK. Praha: Metafora, 2007. ISBN 978-80-7359-079-6.
- [21] KLÍČOVÁ, Marcela. *Vzestup křesťanství: dějiny prvních pěti století církve*. Praha: Návrat domů, 2009. ISBN 978-80-7255-190-3.
- [22] LURKER, Manfred. *Slovník biblických obrazů a symbolů*. Přeložila Růžena DOSTÁLOVÁ. Praha: Vyšehrad, 1999. ISBN 80-7021-254-3.
- [23] MELVILLE, Herman. *Bílá velryba*. Překlad Stanislav Václav Klíma. Praha: Družstevní práce, 1947. 719 s. Kapitola LXXXII.
- [24] RAVIK, Slavomír. *O světcích a patronech*. Praha: Levné knihy, 2006. ISBN 978-80-7309-343-3.
- [25] SOUČEK, Josef Bohumil. *Čtyři evangelia: nový překlad*. Přeložila EKUMENICKÁ SKUPINA PRO PŘEKLAD NOVÉHO ZÁKONA. Praha: Biblické dílo Ekumenické rady církví v ČR, 1973.
- [26] STEFANOVIĆ, Ranko. *Zjevení Janovo: průvodce knihou Zjevení*. Přeložil Michal SCHEJBAL a Jan JUSTRA. Praha: Advent-Orion, spol. s r.o., 2017. Bible pro dnešek. ISBN 978-80-7172-707-1.
- [27] *Středověké legendy o českých světcích*. Praha: NLN nakladatelství Lidové noviny, 2003. Česká knižnice [NLN, edice]. ISBN 80-7106-280-4.

- [28] ŠMAHEL, František. *Mezi středověkem a renesancí*. Praha: Argo, 2002. Historické myšlení, sv. 16. ISBN 80-7203-426-X.
- [29] VÍTKOVÁ, Zuzana. Gnostický Adam: stvoření člověka a rajský příběh podle setovské mytologie. Praha: Herrmann, 2017. ISBN 978-80-87054-51-2.
- [30] WINTER, David. *ABC křesťanství*. Praha: Česká biblická společnost, 2010. ISBN 978-80-87287-05-7.

Internetové zdroje

- [31] ARCHIZONE. Renesance. *Archizone.cz* [online]. Praha, 2015 [cit. 2020-01-01]. Dostupné z: <http://www.archizone.cz/stavebni-slohy/renesance/>
- [32] BAREŠOVÁ, Hana. Desatero přikázání Božích. In: *Víra.cz* [online]. Uhřetice: nakladatelství DORON, 2012 [cit. 2018-12-14]. Dostupné z: <https://www.vira.cz/texty/glosar/desatero-prikazani-bozich>
- [33] ČESKÝ ROZHLAS. O sv. Jiří a draku. In: *Svatyjiri.cz* [online]. Jiřístě: Český rozhlas, 2007 [cit. 2019-01-04]. Dostupné z: <http://www.svatyjiri.cz/clanky/svjiriadrak.html>
- [34] DAN. Novokřtěnci přinesli na naše území fajáns. In: *Muzeum3000.nm.cz* [online]. Praha: Národní muzeum, 13. 2. 2015 [cit. 2020-01-11]. Dostupné z: <https://muzeum3000.nm.cz/zajimavosti/novokrtenci-prinesli-na-nase-uzemi-fajans>
- [35] EllenWhiteova.cz. Pád Lucifera. *EllenWhiteova.cz* [online]. © 2010 [cit. 2018 12 14]. Dostupné z: <https://www.ellenwhiteova.cz/dejiny-vykoupeni/pad-lucifera/>
- [36] GLENN, Martina. Luca della Robbia. In: *Artmuseum.cz* [online]. Martina Glenn, 2007 [cit. 2020-01-02]. Dostupné z: http://www.artmuseum.cz/umelec.php?art_id=1257
- [37] GLENN, Martina. Renesanční umění. In: *Artmuseum.cz* [online]. Brno: Martina Glenn, 2009 [cit. 2019-01-01]. Dostupné z: http://www.artmuseum.cz/smery_list.php?smer_id=94
- [38] KULTURA.CZ. Muzeum sv. Jiří - Zámek Konopiště. *Kultura.cz* [online]. © 2021 [cit. 2019-11-17]. Dostupné z: <http://www.kultura.cz/profile/14104-muzeum-sv-jiri-zamek-konopiste>
- [39] MILICHOVSKÝ, Martin. Socha svatého Jiří na schodišti pod kostelem svatého Mikuláše v Chebu. In: *Drobnépamátky.cz* [online]. Cheb: Karlovarský kraj, 2017 [cit. 2019-01-01]. Dostupné z: <http://www.drobnepamatky.cz/node/13520>

- [40] MLISOVÁ, Lenka. Legenda o sv. Jiří je novým hitem zámku v Jindřichově Hradci. In: *Idnes.cz* [online]. Praha 5: Anděl Media Centrum, 12. 8. 2016 [cit. 2019-01-01]. Dostupné z: https://budejovice.idnes.cz/legenda-o-sv-jiri-je-novym-hitem-zamku-v-jindrichove-hradci-pad-/budejovice-zpravy.aspx?c=A160811_2265609_budejovice-zpravy_mbe
- [41] NĚMEC, Václav. Renesance a humanismus. In: *Dejepis.com* [online]. Praha, 2010 [cit. 2020-01-01]. Dostupné z: <https://www.dejepis.com/ucebnice/renesance-a-humanismus/>
- [42] PAŤAVOVÁ, Helena. Bazilika sv. Jiří – pohřebiště Přemyslovců. In: *Cesko.svetadily.cz* [online]. Brno: Ing. Helena Paťavová, 2012 [cit. 2019-01-01]. Dostupné z: <http://cesko.svetadily.cz/clanky/Bazilika-sv.-Jiri-pohrebiste-Premyslovcu>
- [43] SETTEMUSE. Životopis a život Luca della Robbia (1399-1482). *Settemuse.it* [online]. Italy: Enrico Riccardo Spelta, 2010 [cit. 2020-01-02]. Dostupné z: https://www.settemuse.it/pittori_scultori_italiani/luca_della_robbia.htm
- [44] ŠUMBERA, Andrej. Socha sv. Jiří s kašnou. In: *Královská cesta.cz* [online]. Praha: studio Pentimenti, 2012 [cit. 2019-01-01]. Dostupné z: <http://www.flmkwzp.kralovskacesta.cz/cs/prohlidka/objekty/socha-sv-jiri-s-kašnou.html>
- [45] ŠUSTKOVÁ, Simona. Historie keramiky. In: *Almaantique.cz* [online]. Praha, 2015 [cit. 2020-01-11]. Dostupné z: <https://www.almaantique.cz/texty-clanky/historie-keramiky/>
- [46] TRAVEL FOR KIDS. Look for Dragons in Venice. In: *Seetheworld.travelforkids.com* [online]. Globetracks: Travel for Kids, 4. 11. 2015 [cit. 2019-01-01]. Dostupné z: <https://seetheworld.travelforkids.com/dragon-slayers-venice-st-theodore-st-george-michael-margherita/>
- [47] Vytvarna-vychova.cz. Renesanční sochařství. *Vytvarna-vychova.cz* [online]. Praha, 2010 [cit. 2020-01-01]. Dostupné z: <http://vytvarna-vychova.cz/renesancni-socharstvi/>
- [48] WANET S.R.O. Rotunda sv. Jiří a sv. Vojtěcha na hoře Říp. *Mistopisy.cz* [online]. Valašské Meziříčí: WANET, 2018 [cit. 2019-01-01]. Dostupné z: <https://www.mistopisy.cz/pruvodce/body-zajmu/997/rotunda-sv.-jiri-a-sv.-vojtecha-na-hore-rip/>

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha I: Obrazový materiál k teoretické části	59
Příloha II: Fotodokumentace k praktické části.....	68

PŘÍLOHY

Příloha I: Obrazový materiál k teoretické části

Obrázek č. 1, Donatello – Stojící socha svatého Jiří (1416)

Obrázek č. 2, Donatello – Reliéf na podstavci svatého Jiří v Orsanmichele (1414-1416)

Obrázek č. 3, Andrea della Robbia (1495-1500)

Obrázek č. 4, Benátky

Obrázek č. 5, Benátky

Obrázek č. 6, Bazilika svatého Jiří

Obrázek č. 7, Rotunda svatého Jiří

Obrázek č. 8, svatojiřská legenda Jindřichův Hradec

Obrázek č. 9, kašna na Pražském hradě

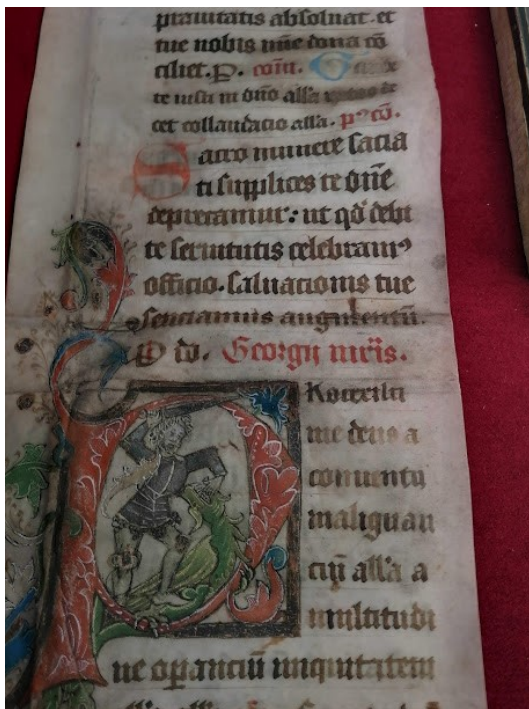
Obrázek č. 10, Cheb

Obrázek č. 11, Konopiště

Obrázek č. 12, Konopiště

Obrázek č. 13, Konopiště

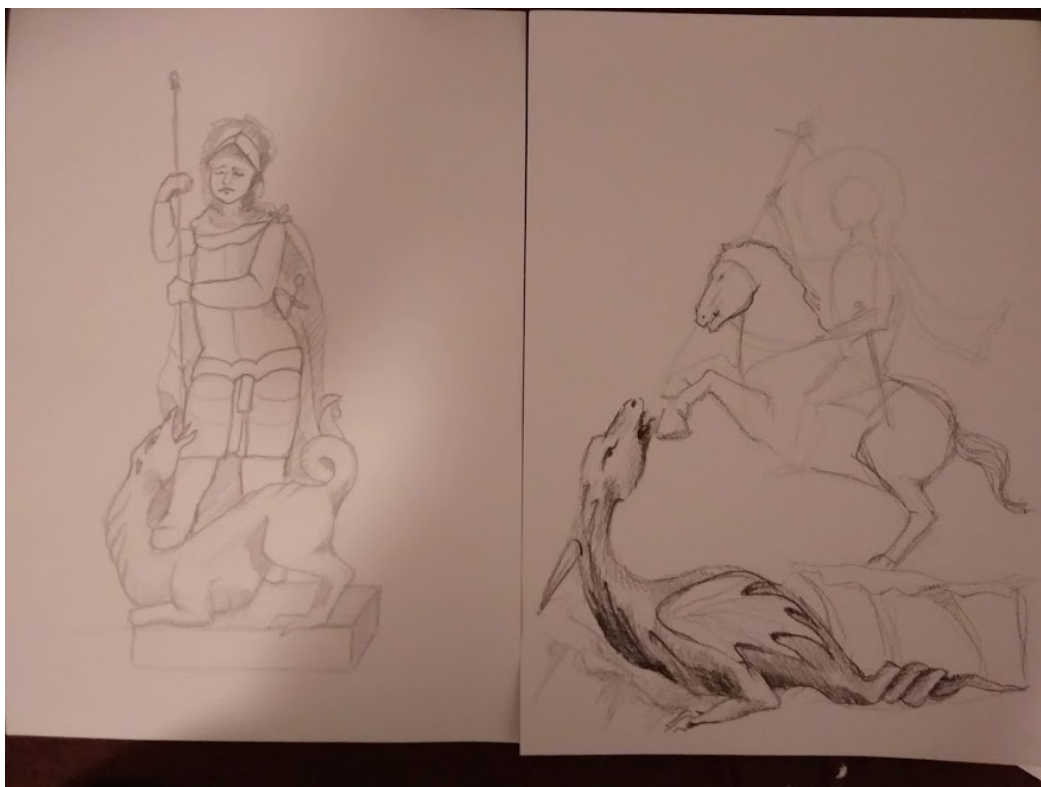

Obrázek č. 14, Konopiště

Obrázek č. 15, Konopiště

Příloha II: Fotodokumentace praktické části

Obrázek č. 16

Obrázek č. 17

Obrázek č. 18

Obrázek č. 19

Obrázek č. 20

Obrázek č. 21

Obrázek č. 22

Obrázek č. 23